

Ürün Raporu

ARICILIK

2020

**T.C.
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI
TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ**

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE

Ürün Raporu
ARICILIK
2020

Hazırlayan

Volkan BURUCU

Ziraat Yüksek Mühendisi

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü

TEPGE YAYIN NO: 318
ISBN: 978-605-7599-45-2

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

Ekim: 2020

İletişim:
Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı, 06800,
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833
Faks: 0312 287 5854

TEPGE'nin izni olmaksızın basılamaz, basılı veya elektronik materyal olarak çoğaltılamaz ve/veya dağıtılamaz.
Kaynak gösterilmek şartı ile alıntı yapılabilir.
Yayın içerisindeki her türlü yorum ve değerlendirmeler yazara aittir ve Tarım ve Orman Bakanlığı ve
TEPGE'nin görüşlerini yansıtmaz.

İÇİNDEKİLER

1. Giriş.....	4
2. Dünyada Durum	4
2.1. Dünya Kovan Varlığı	5
2.2. Dünya Bal Üretimi	6
2.3. Dünya Kovan Başına Bal Üretimi.....	7
2.4. Dünya Balmumu Üretimi	7
2.5. Dünya Bal İthalatı	8
2.6. Dünya Bal İhracatı.....	9
2.7. Dünya Balmumu İthalatı	10
2.8. Dünya Balmumu İhracatı	10
3. Türkiye’de Durum.....	11
3.1. Türkiye Kovan Varlığı	12
3.2. Türkiye Bal Üretimi	13
3.3. Türkiye Balmumu Üretimi	14
3.4. Türkiye Bal İthalat ve İhracatı.....	15
3.5. Türkiye Bal Fiyatları	16
3.6. Sektöre Yönelik Öneriler.....	17
Ek Tablolar	19
Kaynaklar	33

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.	Dünya kovan varlığı (bin adet)	5
Tablo 2.	Dünya bal üretimi (ton).....	6
Tablo 3.	Dünya balmumu üretimi (ton).....	7
Tablo 4.	Dünya bal ithalatı (ton)	8
Tablo 5.	Dünya bal ihracatı (ton)	9
Tablo 6.	Dünya balmumu ithalat (ton)	10
Tablo 7.	Dünya balmumu ihracatı (ton)	10
Tablo 8.	Türkiye'de genel durum.....	11
Tablo 9.	Türkiye kovan varlığı (adet).....	12
Tablo 10.	Türkiye il bazlı bal üretimi (ton)	13
Tablo 11.	Türkiye il bazında balmumu üretimi (ton)	14
Tablo 12.	Türkiye bal ithalat ve ihracatı	15
Tablo 13.	2019 yılı ülkelere göre bal ihracatı (kg)	16
Tablo 14.	Türkiye bal fiyatları (Tl/kg)	16
Ek Tablo 1.	Dünya kovanı sayısı (bin adet)	19
Ek Tablo 2.	Dünya bal üretimi (ton)	20
Ek Tablo 3.	Dünya balmumu üretimi (ton)	21
Ek Tablo 4.	Dünya bal ithalatı (ton).....	22
Ek Tablo 5.	Dünya bal ihracatı (ton).....	23
Ek Tablo 6.	Dünya balmumu ithalatı (ton).....	24
Ek Tablo 7.	Dünya balmumu ihracatı (ton).....	25
Ek Tablo 8.	Türkiye yıllara göre arıcılık durumu.....	26
Ek Tablo 9.	2019 yılı Türkiye illere göre arıcılık durumu	27
Ek Tablo 10.	Türkiye tüketici bal fiyatları (Tl/kg).....	29
Ek Tablo 11.	Türkiye üretici fiyatları (Tl/kg)	29
Ek Tablo 12.	2019 yılı Türkiye'de bölgelere göre arıcılık durumu	30
Ek Tablo 13.	Türkiye yıllara göre petek bal ihracatı (ton)	31
Ek Tablo 14.	Türkiye yıllara göre süzme bal ihracatı (ton).....	32

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.	Bal ve arıcılık.....	4
Şekil 2.	Yıllara göre dünya kovan varlığı (bin adet)	5
Şekil 3.	2018 yılı ülkelere göre kovan varlığı	5
Şekil 4.	Dünya bal üretimi (bin ton)	6
Şekil 5.	2018 yılı ülkelere göre bal üretimi	6
Şekil 6.	Dünya kovan başına bal verimi (kg)	7
Şekil 7.	Dünya bal ithalatı (ton).....	8
Şekil 8.	2018 yılı ülkelere göre dünya bal ithalatı	8
Şekil 9.	Dünya bal ihracatı (ton)	9
Şekil 10.	2018 yılı ülkelere göre dünya bal ihracatı.....	9
Şekil 11.	Türkiye bal üretimi (ton)	11
Şekil 12.	Türkiye kovan sayısı (adet)	11
Şekil 13.	2019 yılı bölgelere göre Türkiye kovan varlığı (%)	12
Şekil 14.	2019 yılı bölgesel bazlı Türkiye bal üretimi (%)	13
Şekil 15.	2019 yılı bölgesel bazlı Türkiye balmumu üretimi (%)	14
Şekil 16.	Yıllara göre Türkiye bal ihracatı (kg)	15
Şekil 17.	Yıllara göre üretici ve tüketici fiyatları arasındaki fark (%).....	16

1.Giriş

İnsanların gerek ticari gerekse hobi amacıyla yaptığı arıcılık bal arılarının yönetilmesiyle aynı zamanda tozlaşmaya sağladığı katkılar ile doğanın sürekliliğini sağlama noktasında da önemli bir işlevi yerine getirmektedir.

Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde farklı amaçlar doğrultusunda yapılan arıcılık; çeşitli arı ürünlerinin üretilmesi amacıyla nebati kaynakları, arıyı, teknik bilgiyi ve işgücünü bir arada kullanan sosyo-ekonomik bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır (Burucu ve Gülse Bal, 2018).

Sağlıklı yaşam kavramı ile birlikte vücudun ihtiyacı olan enerji ve besin öğelerinin doğal kaynaklardan sağlanması eğilimi arıcılık faaliyetinin de gelişmesinde ve değer kazanmasında önemli bir etmen olmuştur. Bal ve diğer arı ürünlerinin sağlıklı ve hastalıklara karşı dirençli bireyler yetişmesinde faydaları büyüktür. İçerdikleri vitamin, mineral ve enzimlerden dolayı antibakteriyel, antimikrobiyel, antiviral ve antiparaziter işlevleri bulunmaktadır (TKDK, 2016).

Bal arıları; bal, balmumu, arı sütü, arı zehiri, polen ve propolis gibi insan sağlığı ve beslenmesi yönünden son derece değerli ürünleri üretmesi ve toplaması yanında doğal ve tarımı yapılan bitkilerde sağladığı tozlaşma hizmetleri ile de doğal denge ve tarımsal üretimde hayati öneme sahiptirler. Bu sebeple, bal arıları hem yukarıda sıralanan değerli ürünleri hem de bitkisel üretimde ürün miktarının ve kalitesinin artırılması amacıyla tüm dünya üzerinde kullanılmakta ve bal arılarından önemli yararlar elde edilmektedir (TOB, 2016).

Tüm bu faydaların yanında, arıcılık kısa sürede gelir getirmesi, küçük bir sermaye ile yapılabilmesi ve arazi varlığına bağlı olmaması gibi özellikleriyle tarımsal faaliyetler içinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir.

2.Dünyada Durum

Yaban hayatı içerisinde yer alan arılar artan nüfusun gıda ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bal üretiminde direk olarak kullanılırken, tozlaşma kabiliyetleri nedeniyle de dolaylı olarak kullanılmakta ve dünya genelinde evcil çiftlik hayvanı olarak değerlendirilerek yetiştirilmektedir. (TEPGE, 2020)

Günümüzde gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan en büyük sorunlardan biri dengeli beslenmedir. Dünya nüfusunun hızla artması sorunun boyutlarını genişletmektedir. Arıcılık ise toprağa bağımlı olmaması, az bir sermaye ile yapılabilmesi ve diğer tarım kollarına oranla daha az iş gücü kullanması arıcılığı ön plana çıkartan önemli özelliklerdir (Erkan ve Aşkın, 2001).

Şekil 1. Bal ve arıcılık

2.1. Dünya Kovan Varlığı

Arı ekipmanları arasında en önemli malzeme olan arı kovanı; modern arıcılıkta arıların barınak ihtiyacının karşılanması amacıyla tahta, strafor vb. malzemeler kullanılarak üretilen yapılardır. Doğal ortamlarında taş ve ağaç kovuklarında çoğalan ve barınan arı kolonileri, arıcılığın tarımsal bir uğraş haline gelmesiyle günümüzde artık bu yapılar yerine daha çok belirli standartları yakalamış modern arı kovanlarında yetiştirilmektedir (Burucu, 2017).

Arıcılık sektöründe 2013-2018 yılları arasında kovan sayılarında düzenli bir artış olduğu Tablo 1’de görülmektedir. Dünyadaki kovan sayısı 2018 yılında bir önceki yıla göre %1,42 oranında artarak 92,3 milyon adet olmuştur.

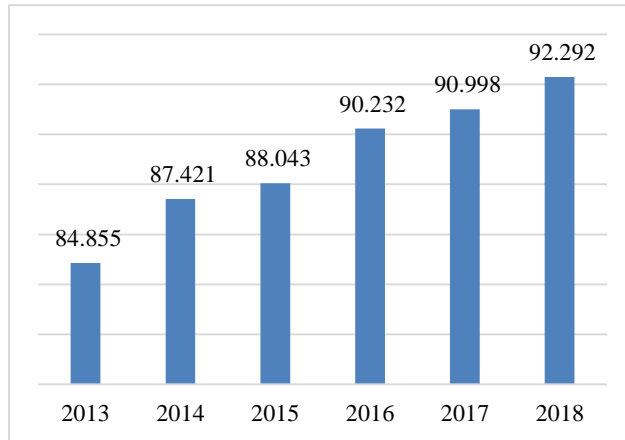
Tablo 1. Dünya kovan varlığı (bin adet)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hindistan	11.600	11.800	12.004	12.482	12.788	13.048
Çin	8.900	8.950	8.998	9.023	9.029	9.049
Türkiye*	6.641	7.083	7.748	7.900	7.991	8.108
İran	6.644	6.996	6.418	6.686	6.700	6.601
Etiyopya	5.124	5.885	5.916	6.189	6.066	6.018
Rusya Fed.	3.284	3.341	3.474	3.425	3.317	3.182
Arjantin	3.000	2.980	2.957	3.024	3.014	3.020
Tanzanya	2.850	2.900	2.942	2.987	2.996	3.020
İspanya	2.444	2.557	2.730	2.835	2.905	2.966
ABD	2.640	2.740	2.660	2.775	2.683	2.803
Diğer	31.727	32.188	32.419	33.125	33.704	34.636
Dünya	84.855	87.421	88.043	90.232	90.998	92.292

Kaynak: Ek tablo 1, *TUIK, 2020

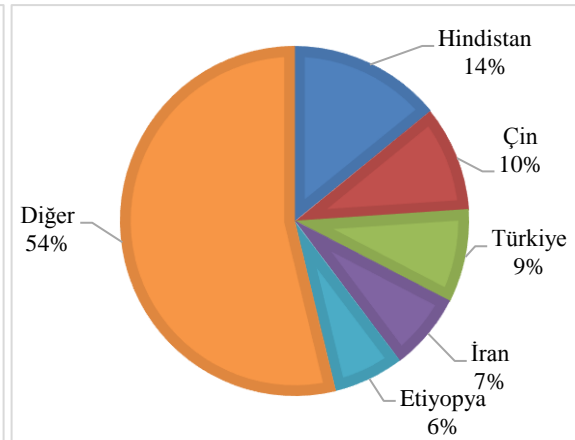
2018 yılı verilerine göre 13,1 milyon kovana ile Hindistan dünya toplam kovan miktarında %14,1’lik paya sahip olup birinci sırada yer almaktadır. 9,1 milyon kovan ile %9,8 paya sahip olan Çin ikinci sırada ve 8,1 milyon kovan ile %8,6 paya sahip olan Türkiye ise üçüncü sırada yer almaktadır. Toplam kovan sayılarında 2018 yılında bir önceki yıla oranla Hindistan’da %2,0, Çin’de %0,2 ve Türkiye’de ise %1,9 oranında artış yaşanmıştır.

Şekil 2. Yıllara göre dünya kovan varlığı (bin adet)

Kaynak: Ek tablo 1

Şekil 3. 2018 yılı ülkelere göre kovan varlığı

Kaynak: Ek tablo 1

2.2. Dünya Bal Üretimi

2018 yılında dünyada yaklaşık 1,9 milyon ton bal üretimi gerçekleştirilmiştir. Bal üretim miktarı 2018 yılında bir önceki yıla oranla %1,5 oranında azalış göstermiştir (Şekil 4). Bu düşüşte dünya kovan sayılarının yükselmesine karşın kovan başına üretilen bal miktarında yaşanan düşüş etkili olmuştur.

2018 yılı dünya bal üretiminde %24,1'lik paya sahip olan Çin, 447 bin ton üretimi ile ilk sırada yer alırken, bal üretiminde %5,8'lik paya sahip Türkiye 108 bin ton ile ikinci, %4,3'lük pay ile Arjantin ise 80 bin ton üretimi ile üçüncü sırada yer almaktadır (Şekil 5). Dünya bal üretiminde 2013 yılına göre; 2016 yılında %7,5 artış yaşanmıştır. Bu altı yıllık dönemde başlıca üretici ülkeler arasında Arjantin bal üretiminde %17,7 oranında artışla lider konumda bulunmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Dünya bal üretimi (ton)

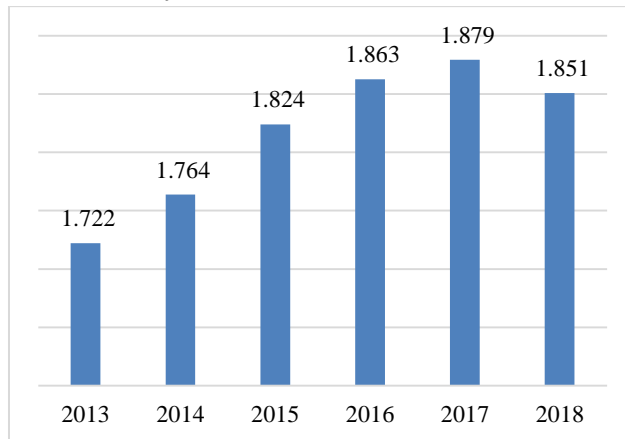
Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Çin	450.300	462.028	473.000	555.000	543.000	446.900
Türkiye*	94.694	103.525	108.128	105.727	114.471	107.920
Arjantin	67.500	60.000	52.600	68.123	76.379	79.468
İran	74.600	77.800	72.803	67.783	71.187	77.567
Ukrayna	73.713	66.521	63.615	59.294	66.231	71.279
ABD	67.812	80.862	71.008	73.429	67.576	69.104
Hindistan	61.000	61.938	62.472	64.899	66.415	67.442
Rusya Fed.	68.446	74.868	67.736	69.764	65.167	65.006
Meksika	56.907	60.624	61.881	55.358	51.066	64.253
Etiyopya	48.941	50.000	59.161	47.706	50.000	50.000
Diğer	658.196	665.576	731.620	695.587	707.723	751.929
Dünya	1.722.109	1.763.742	1.824.024	1.862.670	1.879.215	1.850.868

Kaynak: Ek tablo 2, *TUİK, 2020

2018 yılında bir önceki yıla oranla üretim miktarı Çin'de %17,7, Türkiye'de %5,7 oranında azalırken, Arjantin'de ise %4,0 oranında artmıştır. Çin'inde etkisiyle Asya kıtasının bal üretimindeki payı fazla olup, Asya kıtasal bazda lider konumda bulunmaktadır.

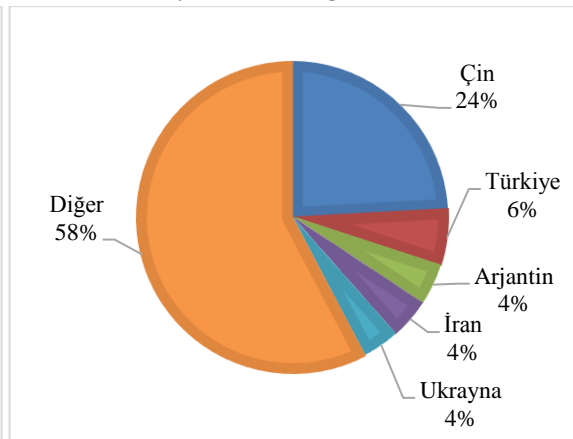
Dünya kovan varlığında %14,1'lik payla ilk sıraya sahip olan Hindistan 2018 yılı bal üretiminde 67 bin tonluk üretim ile yedinci sırada yer almıştır. Hindistan'ın kovan sayısında lider konumda olmasına karşın bal üretimini aynı oranda gerçekleştirememesi kovan başına bal veriminin düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

Şekil 4. Dünya bal üretimi (bin ton)

Kaynak: Ek tablo 2

Şekil 5. 2018 yılı ülkelere göre bal üretimi (%)

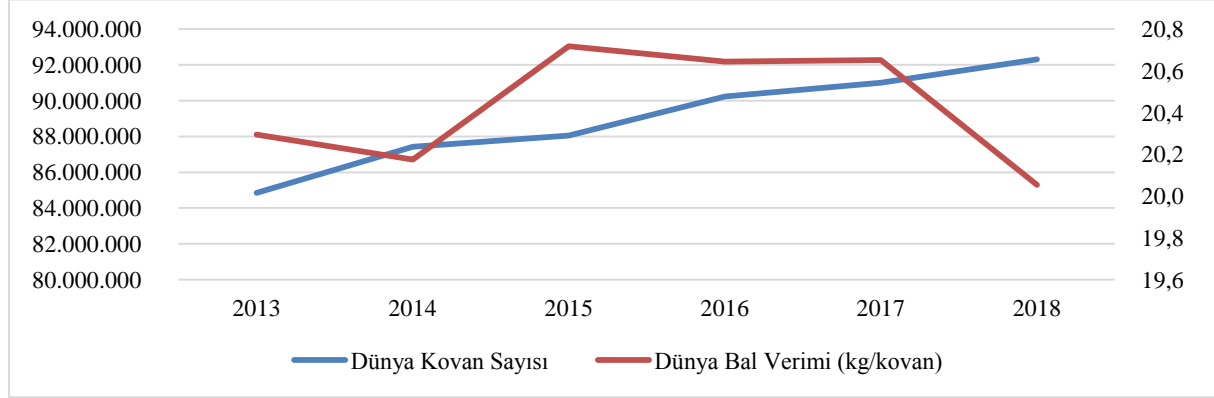

Kaynak: Ek tablo 2

2.3. Dünya Kovan Başına Bal Üretimi

2018 yılında dünyada kovan başına verim yaklaşık olarak 20,1 kg olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılı dünya bal verimi bir önceki yıla oranla %2,9 azalış göstermiş olup, 2018 yılı dünya kovan sayısında lider konumda olan Hindistan'ın kovan başına bal verimi 5,2 kg iken, ikinci sırada yer alan Çin'in bal verimi 49,4 kg ve üçüncü sırada yer alan Türkiye'nin bal verimi ise 13,6 kg olarak gerçekleşmiştir (Şekil 6).

Şekil 6. Dünya kovan başına bal verimi (kg)*

* FAO Verileri kullanılarak hesaplanmıştır

2018 yılında koloni başına bal verimi bir önceki yıla göre Hindistan'da %0,5 oranında, Çin'de %17,9 oranında Türkiye'de ise veriminde %7,5 oranında azalmıştır.

Türkiye'de arıcılık potansiyelinin tam olarak kullanılamamasının yanında yürütülen faaliyette karşılaşılan bazı sorunlar bal veriminin düşük kalmasının başlıca sebepleri arasında gösterilebilir.

2.4. Dünya Balmumu Üretimi

Baldan sonra en fazla bilinen ve rağbet gören arı ürünü balmumudur. Arıcılığın yanı sıra metal sanayi, kozmetik sanayi, tekstil sanayi, ilaç yapımı, mum yapımı ve daha birçok alanda kullanılan balmumu üretiminde Türkiye ilk beş ülke içerisinde yer almaktadır. Yıllar itibariyle balmumu üretimi incelendiğinde ise 2018 yılında bir önceki yıla oranla balmumu üretim miktarı Hindistan'da % 1,5, Etiyopya'da % 1,7, Arjantin'de % 0,4 oranında yükselirken, Türkiye'de ise %11,2 oranında azalmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Dünya balmumu üretimi (ton)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hindistan	23.200	23.598	23.955	24.918	25.523	25.895
Etiyopya	5.000	5.305	5.497	5.525	5.623	5.721
Arjantin	4.809	4.880	4.922	4.884	4.902	4.921
Türkiye*	4.241	4.053	4.756	4.440	4.488	3.987
Kore Cumhuriyeti	3.063	3.905	3.925	3.631	3.449	3.315
Kenya	2.500	2.500	2.505	2.503	2.504	2.504
Angola	2.300	2.302	2.313	2.309	2.311	2.313
İspanya	1.712	1.688	1.652	1.635	1.519	1.904
Tanzanya	1.870	1.875	1.844	1.842	1.843	1.844
Brezilya	1.650	1.700	1.750	1.763	1.759	1.767
Diğer	14.533	14.590	14.362	15.392	15.051	15.462
Dünya	64.878	66.396	67.481	68.842	68.972	69.633

Kaynak: Ek tablo 3, *TÜİK, 2020

Dünya toplam balmumu üretimi 2018 yılında bir önceki yıla oranla %1,0 artış göstermiştir. 2018 yılında dünyada toplam 70 bin ton civarında balmumu üretimi gerçekleşmiştir.

Kovan varlığında birinci sırada yer alan Hindistan 2018 yılında dünya balmumu üretimindeki %37,2'lik payı ile birinci sırada, %8,2'lük paya sahip olan Etiyopya ikinci sırada, %7,1'lik üretimi ile Arjantin üçüncü sırada ve %5,7'lik paya sahip Türkiye ise dördüncü sırada yer almaktadır.

2.5. Dünya Bal İthalatı

2013 yılında 575 bin ton olan bal ithalat miktarı 2018 yılında 2013 yılına oranla %18,1 artarak 679 bin tona ulaşmıştır. 2018 yılında 198 bin ton ile ABD dünya bal ithalatının %29,2 'sinde söz sahibi iken, 83 bin ton ithalat miktarı ile Almanya %12,2 oranında, 51 bin ton ithalat ile Japonya ise %7,5 oranında ithalat gerçekleştirmiştir.

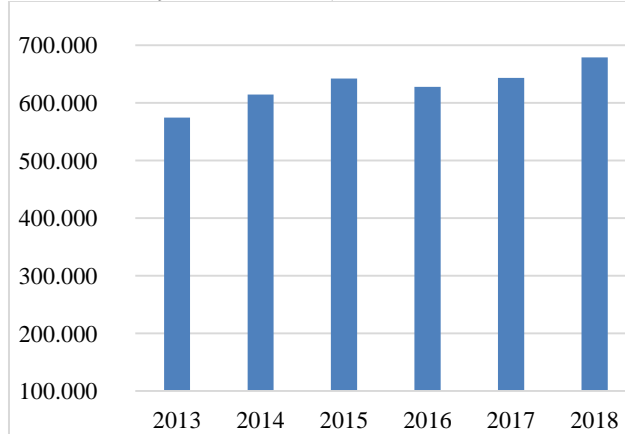
Tablo 4. Dünya bal ithalatı (ton)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ABD	153.065	165.945	175.205	166.442	202.565	197.867
Almanya	92.632	83.256	87.068	82.430	83.416	82.483
Japonya	38.337	39.029	41.876	41.135	-	50.599
Birleşik Krallık	39.030	37.870	36.222	48.445	42.821	44.521
Fransa	28.774	34.276	32.932	35.520	35.493	37.678
İspanya	22.096	24.368	30.653	27.988	32.251	27.920
İtalya	18.493	21.174	23.595	22.568	23.602	27.875
Polonya	19.969	21.529	20.804	23.869	25.620	25.712
Belçika	26.009	27.923	32.147	26.571	25.925	24.912
Suudi Arabistan	17.395	21.244	15.115	13.322	16.417	16.970
Diğer	136.098	158.839	161.729	152.838	171.391	159.067
Dünya	574.503	614.209	642.231	627.806	643.084	678.634

Kaynak: Ek tablo 4

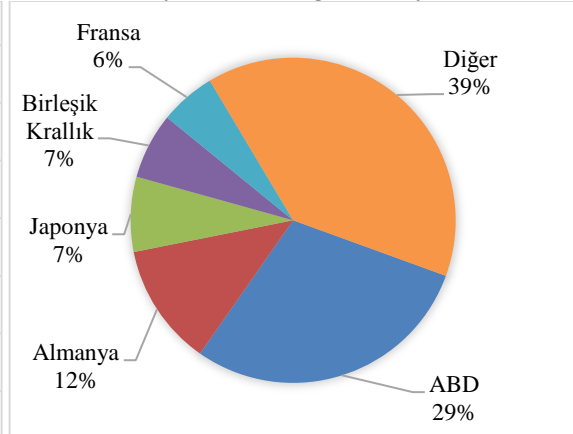
2018 yılı bal ithalat miktarlarında lider konumda olan ülkelere ABD'nin bir önceki yıla oranla ithalat miktarı %2,3 ve Almanya'nın %1,1 oranında azalmıştır (Tablo 4). Türkiye'nin ise 2018 yılında 22 ton civarında bal ithalatı bulunmaktadır.

Şekil 7. Dünya bal ithalatı (ton)

Kaynak: Ek tablo 4

Şekil 8. 2018 yılı ülkelere göre dünya bal ithalatı

Kaynak: Ek tablo 4

2.6. Dünya Bal İhracatı

2013 yılında 578 bin ton olan dünya ihracat miktarı 2018 yılında %13,6 oranında artarak 657 bin tona ulaşmıştır (Şekil 9). 2018 dünya bal üretiminde olduğu gibi ihracat miktarında da ilk sırada Çin yer alırken, üretim miktarında ikinci sırada yer alan Türkiye ise 21. sırada yer almaktadır (Tablo 5).

Tablo 5. Dünya bal ihracatı (ton)

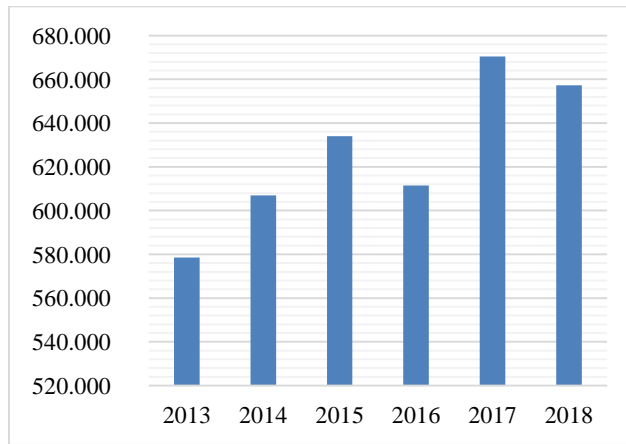
Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Çin	124.901	129.824	144.756	128.330	129.274	123.477
Arjantin	65.180	54.500	45.659	81.183	70.321	68.692
Hindistan	30.099	26.976	40.829	35.793	52.980	58.231
Meksika	33.458	34.026	36.339	12.052	27.176	52.688
Ukrayna	21.674	36.336	36.013	56.968	67.907	49.366
Brezilya	16.181	25.317	22.206	24.203	27.053	28.524
Almanya	23.662	24.730	26.146	25.862	25.584	23.935
İspanya	21.284	26.111	30.045	26.667	24.833	23.090
Macaristan	19.426	17.193	17.570	18.553	23.908	22.018
Türkiye (21.)	3.564	4.969	7.192	3.623	6.448	6.413
Diğer	12.266	12.266	12.266	12.266	12.266	12.266
Dünya	578.516	606.879	633.953	611.441	670.459	657.221

Kaynak: Ek tablo 5

2018 yılında toplam ihracatın %18,8 payı 123,4 bin ton ile Çin’de gerçekleşirken, %10,5 ‘i 69 bin ton ile Arjantin’de, %8,9’u ise Hindistan’da gerçekleştirmiştir (Şekil 10).

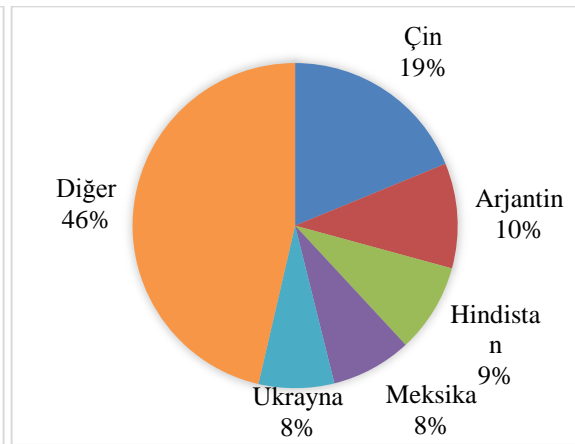
İhracat miktarları 2018 yılında bir önceki yıla göre Çin’de %4,5, Arjantin’de %2,3 oranında azalırken, Hindistan’da ise bir önceki yıla oranla ihracat miktarı %9,9 oranında artmıştır.

Şekil 9. Dünya bal ihracatı (ton)

Kaynak: Ek tablo 5

Şekil 10. 2018 yılı ülkelere göre dünya bal ihracatı

Kaynak: Ek tablo 5

2018 yılı verilerine göre dünya ihracat miktarında bir önceki yıla oranla yaşanan %2,0’lik düşüşte, özellikle ihracatta söz sahibi ülkeler arasında yer alan Çin, Arjantin, Ukrayna, Almanya, İspanya ve Macaristan’ının bir önceki yıla oranla ihracat miktarlarında sırasıyla %4,5, %2,3, %27,3, %6,4, %7,0, %7,9 oranında yaşanan azalışların etkili olduğu söylenebilir.

2.7. Dünya Balmumu İthalatı

Dünyada 2018 yılında toplam 29 bin 200 ton bal mumu ithalatı yapılmış olup balmumu ithalatı bir önceki yıla oranla %13,5 oranında artmıştır. Balmumu ithalatının %23,1'i 6 bin 700 ton ile Fransa tarafından gerçekleştirilirken, %15,3'ü 4 bin 500 ton ile ABD'den, %13,5'i ise 3 bin 900 ton ile Almanya tarafından gerçekleştirilmektedir (Tablo 6). Türkiye 2018 yılında balmumu üretimine ek olarak 405 ton bal mumu ithalatı gerçekleştirerek dünya balmumu ithalatın %1,4'ünü gerçekleştirmiştir.

Tablo 6. Dünya balmumu ithalat (ton)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Fransa	2.766	4.520	6.316	6.679	6.548	6.733
ABD	3.462	3.929	4.313	3.820	4.134	4.468
Almanya	3.337	3.496	3.775	3.393	3.794	3.948
Hindistan	1.498	823	1.217	1.840	2.242	3.876
İspanya	668	686	1.155	1.028	686	965
Japonya	803	838	801	715	798	889
Cezayir	-	-	-	-	-	693
Yunanistan	470	697	656	619	685	662
İtalya	513	698	714	637	733	598
Diğer	9.710	14.112	10.968	6.325	6.099	6.366
Dünya	23.227	29.799	29.915	25.056	25.719	29.198

Kaynak: Ek tablo 6

2.8. Dünya Balmumu İhracatı

2018 yılında toplam balmumu ihracatı 21 bin ton olarak gerçekleşmiştir. İhracata konu olan bal mumu miktarı toplam üretimin %31'ini oluşturmaktadır. Balmumu ihracatının %45,2'si 9 bin 700 ton ile bal üretiminde de lider ülke konumunda olan Çin tarafından gerçekleştirilirken, ABD 2 bin 700 ton ile ihracatın %12,8'ini gerçekleştirmektedir. Almanya ise bin 800 ton ile 2018 yılı ihracatında %8,4'lük paya sahip olup üçüncü ülke konumundadır (Tablo 7). Türkiye'nin kayda değer bir bal mumu ihracatı bulunmamaktadır.

Tablo 7. Dünya balmumu ihracatı (ton)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Çin	8.929	10.803	10.356	9.167	9.170	9.695
ABD	1.970	2.159	2.035	2.521	3.604	2.742
Almanya	1.233	1.418	1.229	1.343	1.657	1.805
Vietnam	-	586	973	1.078	1.028	1.506
Fransa	594	813	713	532	499	567
Hollanda	110	36	118	139	510	468
Kanada	536	458	609	474	442	408
Etiyopya	341	443	416	217	348	402
Belçika	102	120	327	261	677	375
Diğer	33.877	43.600	15.099	4.686	3.309	3.483
Dünya	47.692	60.436	31.875	20.418	21.244	21.451

Kaynak: Ek tablo 7

Dünya balmumu ihracatı 2013 yılına göre; 2018 yılında %55 oranında düşmüştür. Bu düşüşte özellikle dünya balmumu ihracatında söz sahibi olan Malezya'da %99,5 oranında yaşanan azalışın etkili olduğu söylenebilir.

3. Türkiye'de Durum

Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan köprü konumundaki coğrafi konumu ve sahip olduğu doğal zenginliklerinden dolayı Türkiye, diğer dünya ülkeleri arasında arıcılık için avantajlı konumdadır. (Öztürk, 2013).

Özellikle bu kadar geniş floraya sahip ve çiçeklenme zamanlarının bütün bir yıla yayıldığı Türkiye'de arıcılık deniz seviyesinden yüksek yaylalara kadar hemen her yerde yapılabilen bir faaliyet olarak ön plana çıkmakta ve önem kazanmaktadır.

Anadolu insanının bir geleneği olan arıcılık Türkiye'de çok eski dönemlerden beri yapıla gelen bir tarımsal faaliyettir. Diğer üretim dallarında da olduğu gibi amacı en az masrafla en yüksek gelirin sağlanması olan arıcılığın eski bir geçmişe sahip olmasına karşın gelişmesi bilim ve teknolojiye bağlı olarak son yüzyıllarda olmuştur.

Yapılan araştırmalar bal üretiminin Türkiye'de daha da artacağını göstermektedir. 2016 yılı verilerine göre Türkiye'de 106 bin ton civarında bal üretimi gerçekleşirken 2023 yılında bu miktarın 121 bin ile 125 bin ton arasında olacağı öngörülmektedir (Burucu ve Gülse Bal, 2017).

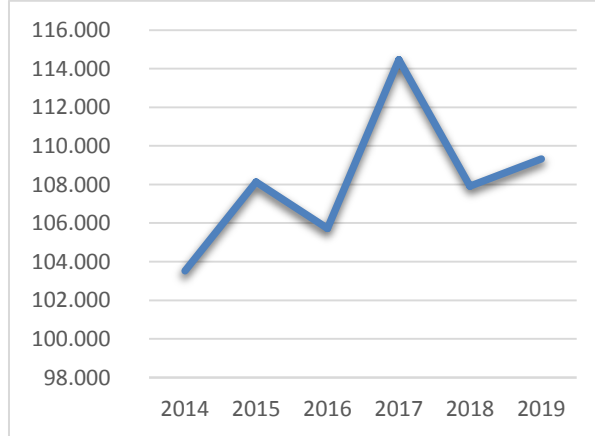
Mikro düzeyde incelendiğinde üreticisine ek gelir ya da ana gelir sağlama konusunda etkili olan arıcılık makro düzeyde ise Türkiye ekonomisine doğrudan olan katkısının yanında tozlaşma faaliyetleri ile üretim miktarını ve meyve kalitesini artırarak dolaylı olarak da katkı sağlamaktadır.

Tablo 8. Türkiye'de genel durum

Yıl	İşletme Sayısı (adet)	Toplam Kovan Sayısı (adet)	Bal Üretimi (ton)	Balmumu Üretimi (ton)
2013	79.934	6.641.348	94.694	4.241
2014	81.108	7.082.732	103.525	4.053
2015	83.467	7.748.287	108.128	4.756
2016	84.047	7.900.364	105.727	4.440
2017	83.210	7.991.072	114.471	4.488
2018	81.830	8.108.424	107.920	3.987
2019	80.675	8.128.360	109.330	3.971

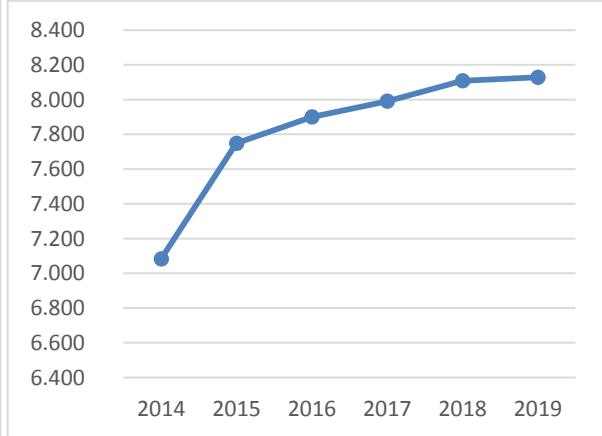
Kaynak: Ek tablo 8

Şekil 11. Türkiye bal üretimi (ton)

Kaynak: Ek tablo 8

Şekil 12. Türkiye kovan sayısı (bin adet)

Kaynak: Ek tablo 8

3.1. Türkiye Kovan Varlığı

Türkiye'nin toplam koloni sayısı 2019 yılında 8,1 milyon civarındadır. 918 bin arılı kovana sahip Muğla; Türkiye toplam kovan miktarında %11,3 pay ile birinci sırada yer alırken, 573 bin kovan ile %7,1 paya sahip Ordu ikinci sırada ve 470 bin kovan ile %5,8 paya sahip Adana ise üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 9).

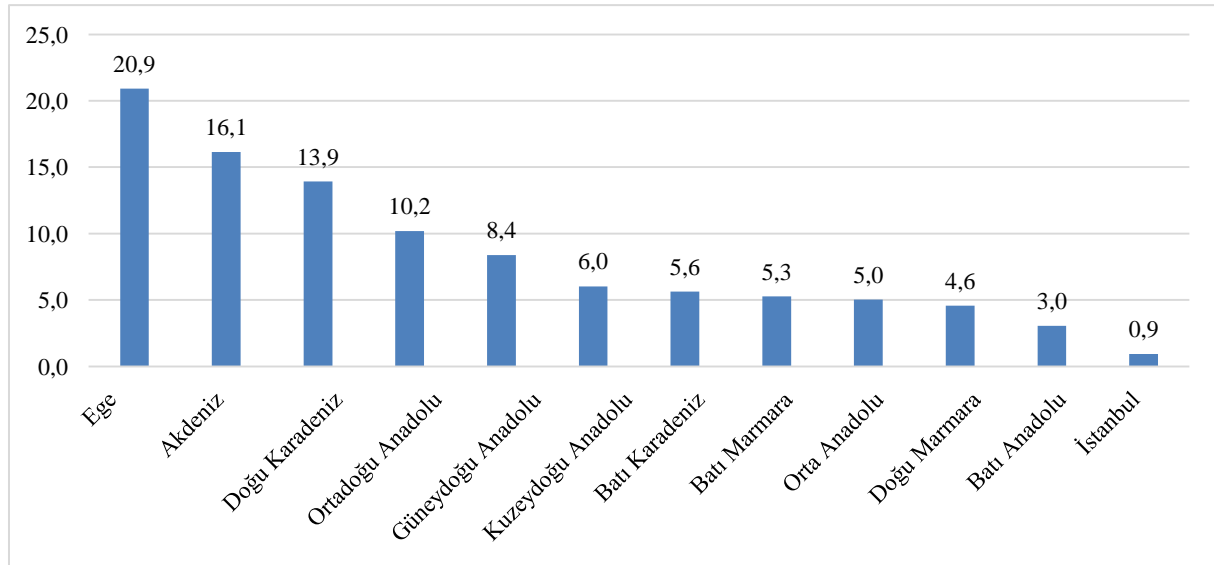
Tablo 9. Türkiye kovan varlığı (adet)

İller	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Muğla	827.540	995.102	982.601	958.328	935.463	918.116
Ordu	527.078	556.593	577.858	562.299	568.547	573.358
Adana	457.953	481.272	473.919	454.768	461.987	469.938
Mersin	213.995	262.601	262.564	273.384	267.251	282.749
Aydın	239.877	268.110	278.210	280.386	281.060	274.826
İzmir	200.044	201.102	210.876	215.743	232.009	244.519
Sivas	194.428	200.486	219.942	215.878	239.575	243.673
Antalya	215.193	231.980	238.075	226.592	230.323	217.705
Trabzon	134.252	148.115	159.298	166.191	180.182	172.785
Balıkesir	153.329	167.252	168.191	167.361	172.881	170.432
Diğer	3.919.043	4.235.674	4.328.830	4.470.142	4.539.146	4.560.259
Türkiye	7.082.732	7.748.287	7.900.364	7.991.072	8.108.424	8.128.360

Kaynak: Ek tablo 9

Toplam kovan sayılarında 2019 yılında bir önceki yıla oranla %0,2 oranında yükselmiştir. İl bazında incelendiğinde ise kovan sayıları Muğla'da %1,9 oranında düşerken, Adana'da %0,8, Ordu'da ise %1,7 oranında yükselmiştir.

Şekil 13. 2019 yılı bölgelere göre Türkiye kovan varlığı (%)

Kaynak: Ek tablo 12

2019 yılı arılı kovan sayılarında Ege Bölgesi 1,7 milyon adet ile Ege Bölgesi lider konumda yer almakta ve 2019 yılında Türkiye kovan sayısının %20,9'luk kısmını tek başına barındırmaktadır (Şekil 13). Çam balı üretiminin de yoğun yapıldığı bölge Türkiye arıcılığında önemli bir yere sahiptir. Bölgedeki arılı kovanların %60,1'ü Muğla'da bulunmaktadır. Akdeniz Bölgesi 1,3 milyon adet kovan

ile Türkiye’de %16,1’lik paya sahip olup ikinci sırada yer alırken, 1,1 milyon kovan ile Doğu Karadeniz Bölümü ise %13,9’luk payı ile 2019 koloni sayısında üçüncü sırada yer almaktadır.

3.2. Türkiye Bal Üretimi

Arıcılıkta eğitim düzeyinin yükselmesi ve üretimde modern tekniklerin kullanılması koloni sayısı, bal ve balmumu üretiminin geçmişten günümüze yükselmesinde etkili olmuş ve ulusal ekonomideki yerini geliştirmiştir. Türkiye’de 2019 yılında bir önceki yıla oranla % 1,3 artarak 109 bin ton bal üretimi gerçekleştirilmiştir. Bal üretimi il bazında incelendiğinde; 2019 yılında Türkiye’deki toplam bal üretiminde %15,6 lık paya sahip olan Ordu 17,1 bin tonluk üretimi ile birinci sırada, %13,4 lük paya sahip Muğla 14,6 bin ton üretim ile ikinci, %10,1 lik paya sahip Adana ise yaklaşık 11,1 bin ton bal üretimi ile üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 10).

Tablo 10. Türkiye il bazında bal üretimi (ton)

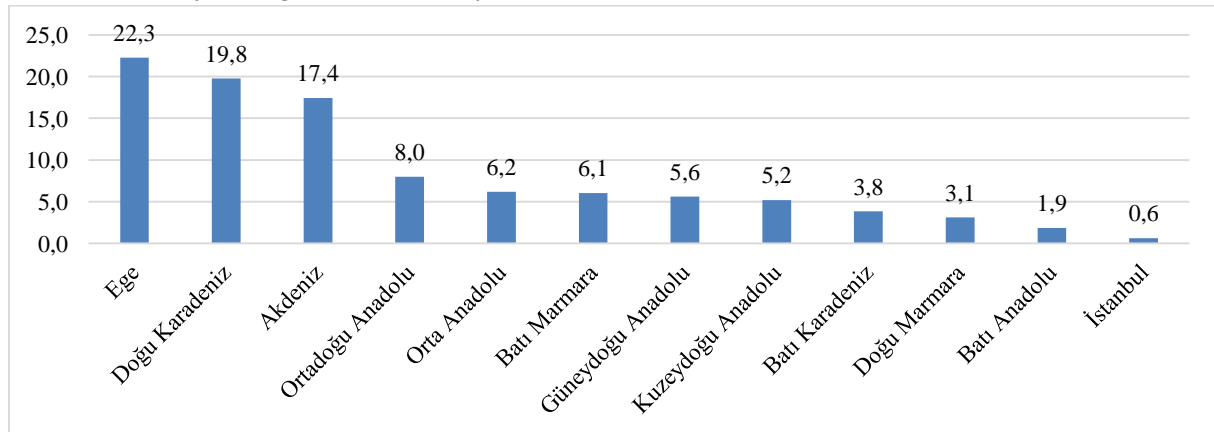
İller	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ordu	15.039	16.601	16.278	16.799	16.994	17.057
Muğla	15.282	15.206	15.875	15.867	14.777	14.688
Adana	9.715	9.763	9.477	10.729	10.941	11.077
Sivas	3.039	3.327	2.861	3.715	5.048	5.029
Aydın	3.447	4.007	3.958	4.357	4.227	3.693
İzmir	2.877	2.810	2.742	2.836	2.777	3.007
Balıkesir	2.638	3.213	3.105	3.261	2.618	2.480
Mersin	2.884	3.493	3.252	3.864	2.416	2.352
Bitlis	1.429	1.832	1.747	1.792	2.095	2.125
Antalya	2.711	2.947	2.394	2.475	2.305	2.084
Diğer	44.466	44.930	44.039	48.775	43.723	45.736
Türkiye	103.525	108.128	105.727	114.471	107.920	109.330

Kaynak: Ek tablo 9

2019 yılında bir önceki yıla oranla üretim miktarı Ordu’da %0,4 oranında, Adana’da %1,2 oranında artarken, Muğla’da ise %0,6 oranında azalmıştır. Türkiye arılı kovan varlığında %11,3’lük pay ile lider konumda olan Muğla 2019 yılı bal veriminin Ordu’dan düşük olması sebebi ile bal üretiminde ilk sırada yer alamamıştır.

2019 yılı bal üretiminde Ege Bölgesi 24.355 ton üretim miktarı ile lider konumda yer almakta ve 2019 yılında Türkiye balının %22,3 lük kısmını tek başına üretmektedir. Doğu Karadeniz Bölümü 21 bin 628 ton üretimi ile ikinci sırada, 18 bin 47 ton üretim ile Akdeniz Bölgesi ise %17,8’lik payı ile üçüncü sırada yer almaktadır (Şekil 14).

Şekil 14. 2019 yılı bölgesel bazlı Türkiye bal üretimi (%)

Kaynak: Ek tablo 12

Kovan sayısında üçüncü bölge konumunda olan Doğu Karadeniz bölgesinin bal veriminin Akdeniz bölgesine göre %32 oranında yüksek olması Karadeniz bölgesini bal üretiminde ikinci sıraya yükseltmektedir.

3.3.Türkiye Balmumu Üretimi

2019 yılında Türkiye de toplam 4 bin ton civarında balmumu üretimi gerçekleşmiştir. Türkiye toplam balmumu üretimi 2019 yılında bir önceki yıla oranla % 0,4 oranında azalmıştır. Adana 2019 yılında balmumu üretimindeki %12,8'lik payı ile birinci, %10,6'lık paya sahip olan Sivas ikinci, % 8,7'lik üretimi ile Muğla ise üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 11).

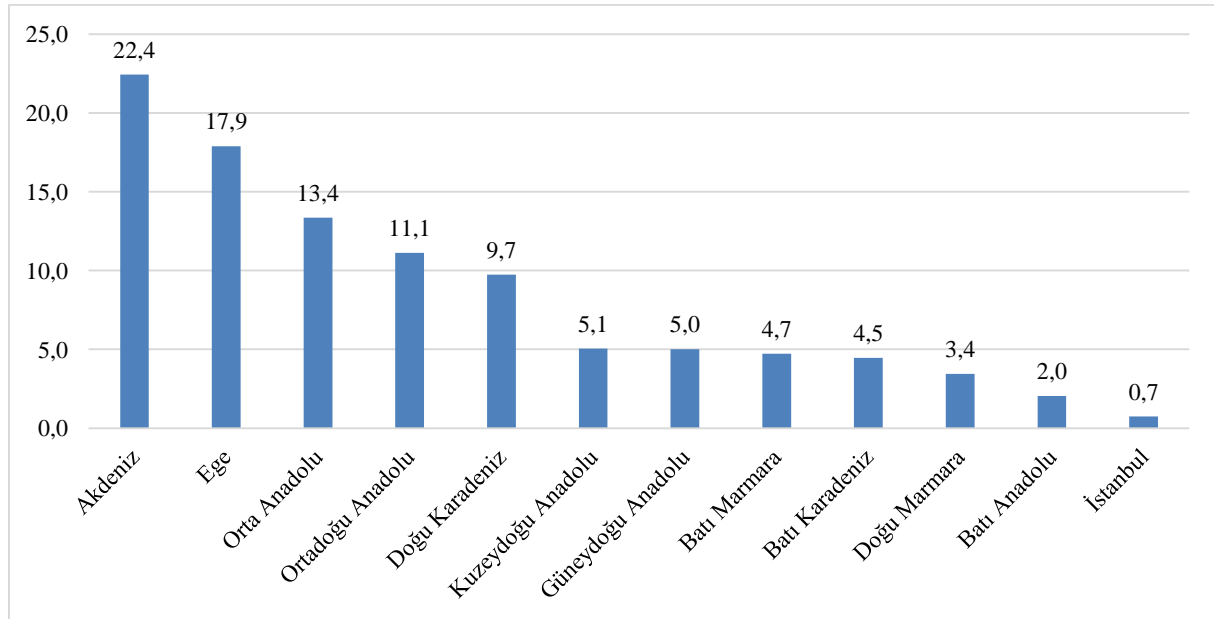
Tablo 11. Türkiye il bazında balmumu üretimi (ton)

İller	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Adana	398	381	376	358	531	508
Sivas	207	265	313	388	448	419
Muğla	621	893	988	1.020	382	347
İzmir	129	126	125	114	136	143
Ordu	80	92	89	115	120	120
Bitlis	65	100	100	97	118	115
Aydın	133	132	130	135	125	115
Van	132	189	205	148	104	113
Antalya	161	154	133	125	112	108
Kahramanmaraş	26	28	35	68	55	83
Diğer	2.100	2.397	1.946	1.919	1.856	1.900
Türkiye	4.053	4.756	4.440	4.488	3.987	3.971

Kaynak: Ek tablo 9

Yıllar itibariyle balmumu üretimi incelendiğinde ise 2019 yılında bir önceki yıla oranla balmumu üretim miktarı Adana'da % 4,3, Sivas'ta % 6,4 ve Muğla'da % 9,3 oranında azalmıştır.

Şekil 15. 2019 yılı bölgesel bazlı Türkiye balmumu üretimi (%)

Kaynak: Ek tablo 12

2019 yılı balmumu üretiminde 891 ton üretim miktarı ile Akdeniz Bölgesi lider konumda yer almakta ve 2019 yılında Türkiye balmumunun %22,4 lük kısmını tek başına üretmektedir. Ege Bölgesi 710 ton

üretimi ile ikinci sırada, 530 ton üretim ile Orta Anadolu Bölgesi Bölümü ise %17,8'lik payı ile üçüncü sırada yer almaktadır (Şekil 15).

3.4. Türkiye Bal İthalat ve İhracatı

Türkiye’de bal dış ticareti süzme ve petek bal olarak iki şekilde yapılmaktadır. 2019 yılı bal ihracatının %69,4'lük bir bölümü süzme bal şeklinde gerçekleşmiştir. Üretilen balın büyük bir bölümü yurt içinde tüketildiğinden 2019 yılında toplam bal üretiminin %5,1 gibi düşük bir oranı ihraç edilmiştir. 2019 yılı bal ihracatı bir önceki yıla oranla %13,6 azalış göstererek 5.543 ton olarak gerçekleşmiştir. Son altı yıllık İthalat miktarları incelendiğinde ise en yüksek ithalat miktarı 2019 yılında 31,5 ton olarak gerçekleşmiş olup Türkiye'nin kayda değer bir bal ithalatı bulunmamaktadır.

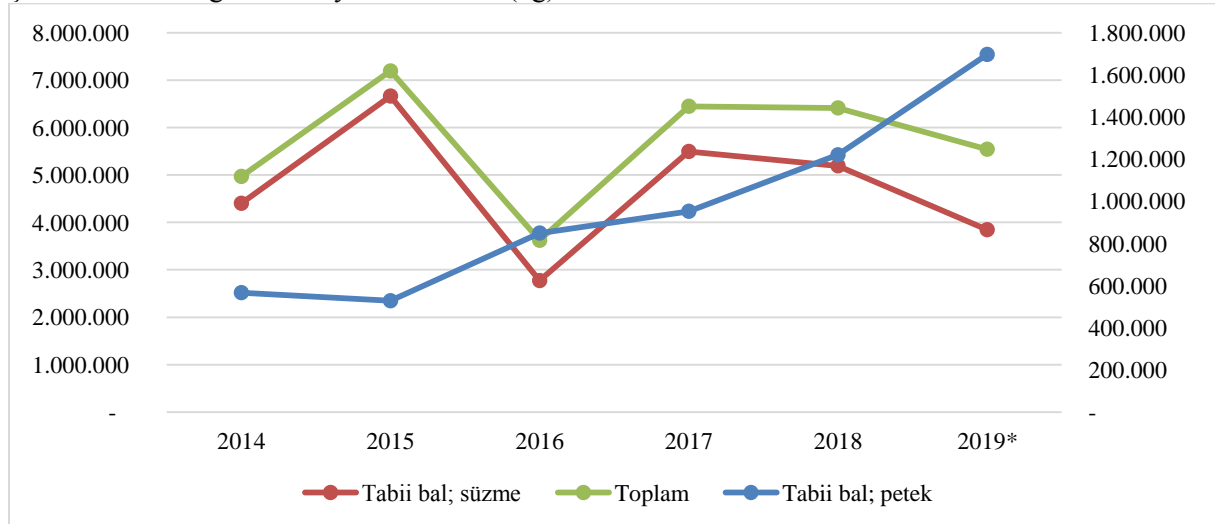
Tablo 12. Türkiye bal ithalat ve ihracatı

İhracat (Kg)						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019*
Tabii bal; petek	566.734	528.385	849.502	952.759	1.220.477	1.696.771
Tabii bal; süzme	4.402.684	6.664.025	2.773.290	5.495.389	5.193.022	3.845.988
Toplam	4.969.418	7.192.410	3.622.792	6.448.148	6.413.499	5.542.759
İthalat (Kg)						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019*
Tabii bal; petek	-	-	-	-	22.334	21.368
Tabii bal; süzme	11.946	90	1.020	267	-	10.147
Toplam	11.946	90	1.020	267	22.334	31.515

Kaynak: TÜİK, 2020 *2019 verileri geçicidir

Dünya genelinde önemli bal üreticilerinden olan Türkiye'nin ithalat ve ihracat miktarlarında istenilen düzeye ulaşamamıştır. Bu durumun sebepleri arasında özellikle üretilen balın büyük bir kısmının iç piyasada tüketilmesi ve geriye kalan az bir kısmın ise ihraç edilmesi gösterilebilir.

Şekil 16. Yıllara göre Türkiye bal ihracatı (kg)

Kaynak: TÜİK, 2020 *2019 verileri geçicidir

Ülkelere göre 2019 yılında bal ihracatına bakıldığında, Türkiye petek bal ihracatının en fazla yapıldığı ülke 620 ton ihracat miktarıyla Almanya'dır. ABD ve Suudi Arabistan ise ihracatın fazla yapıldığı diğer ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye bal ihracatının büyük bir bölümü ise süzme bal şeklinde

yapılmaktadır. 2019 yılı süzme bal ihracatının büyük bir kısmı (%41,2) Almanya'ya yapılmakta olup, ABD ve Suudi Arabistan ise ihracat yapılan diğer önemli ülkeler arasında ilk sıralarda yer almaktadır.

Tablo 13. 2019 yılı ülkelere göre bal ihracatı (kg)

Ürün	Ülkeler	İhracat(kg)	Ürün	Ülkeler	İhracat(kg)
Tabii bal; petek	Almanya	620.942	Tabii bal; süzme	Almanya	1.584.126
	ABD	425.269		ABD	345.677
	Suudi Arabistan	312.075		Suudi Arabistan	265.145
	Belçika	101.213		Avusturya	223.690
	BAE	44.193		Kuveyt	154.263
	Kuveyt	42.885		Fransa	140.091
	Umman	36.658		Bulgaristan	135.040
	İspanya	26.647		Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	122.099
	Slovenya	22.063		İspanya	115.720
	Diğer	64.826		Diğer	760.137
Dünya	1.696.771	Dünya	3.845.988		

Kaynak: Ek tablo 13 ve 14

3.5. Türkiye Bal Fiyatları

TÜİK verilerine göre 2019 Aralık ayında 39,02 TL/kg olan bal üretici fiyatı bir önceki aya göre %1,5 azalırken, bir önceki yılın aynı ayına göre % 1,4 oranında artmıştır.

2019 Aralık ayında bal tüketici fiyatı 38,49 TL/kg, olarak gerçekleşmiştir. Tüketici fiyatı bir önceki aya göre %1,6 artarken, bir önceki yılın aynı ayına göre ise %1,9 oranında azalmıştır (Tablo 14).

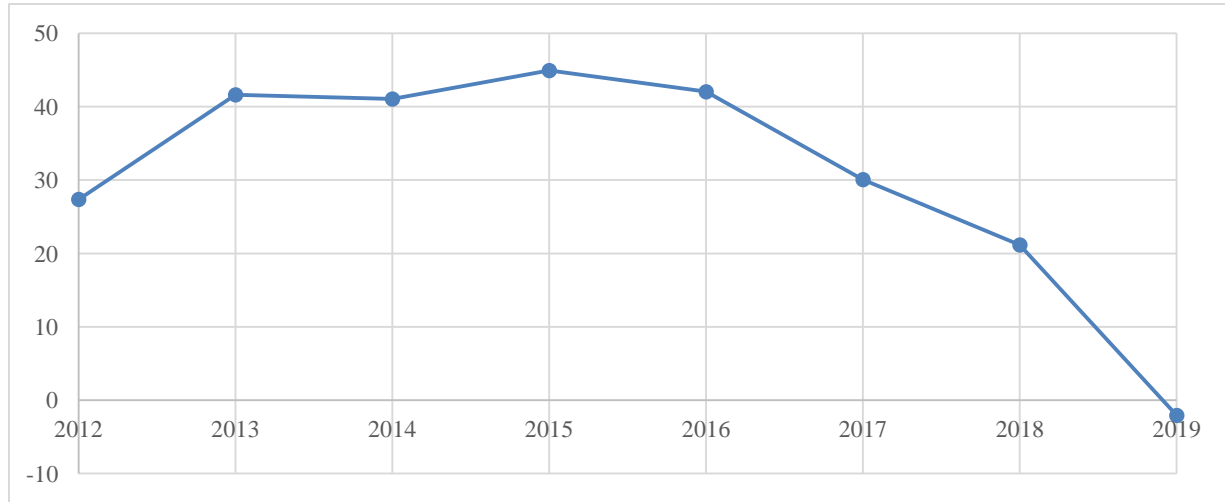
Tablo 14. Türkiye bal fiyatları (TL/Kg)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Üretici	20,14	19,47	21,50	23,33	25,73	28,43	32,22	37,53
Tüketici	25,65	27,57	30,33	33,81	36,54	36,98	39,04	36,76

Kaynak: Ek tablo 10 ve 11

2012 yılından 2015 yılına kadarki dönemde üretici ve tüketici fiyatları arasındaki fiyat farkı %64,1 oranında artarken bu süreçte gözlenen yükseliş eğilimi 2016 yılından sonra düşmeye başlayarak 2019 yılına kadar devam etmiştir (Şekil 17). Bu düşüşün başlıca sebepleri arasında, bal üretici fiyatında bir önceki yıla oranla %1,7'lik artışın yanında tüketici fiyatının sadece %0,9 oranında azalması gösterilebilir.

Şekil 17. Yıllara göre üretici ve tüketici fiyatları arasındaki fark (%)

Kaynak: TÜİK, 2020

3.6. Sektöre Yönelik Öneriler

Türkiye'nin kırsal ekonomik koşulları ve sahip olduğu ekolojik zenginlik düşünüldüğünde sürdürülebilir, örgütlü ve bilinçli arıcılık mutlaka yaygınlaşıp geliştirilmesi gereken bir tarımsal faaliyet olarak görünmektedir.

Arıcılık sektörünün sürdürülebilirliği için karlılık faktörü son derece önemlidir. Faaliyeti yürüten arıcılar için üretim ve pazarlama olanakları problem teşkil ederken arıcılar bu durumlarla başa çıkmak zorundadır.

Her ne kadar bal üretiminde pozitif yönlü yükseliş öngörülse de artan nüfusun etkisiyle bal tüketiminin artacağı düşünülmektedir. Bu nedenle gerek kişi başına bal tüketim miktarının artırılması, gerekse kendi kendine yeten ve bal ihracatçısı konumunda olan Türkiye'nin ihracattaki payının artırılması ve ülke ekonomisinin daha da güçlendirilmesi hedeflenmelidir. Bu amaçlar doğrultusunda yeni üretim hedefleri belirlenerek etkin kovan yönetimi ve kaynak kullanımı sağlanmalıdır.

Arıcılık işletmelerinde çeşitli faktörler üretkenliği etkileyebilir. Hayvan hastalıkları, bölgesel flora kayıpları, olumsuz iklim koşulları ve doğal veya insan faktörleri nedeniyle arıların doğal habitatlarının bozulması, arı kovanlarının üretim kapasitesini tehdit eder hale gelmiştir. Yaşanan bu olumsuzluklar, özellikle son yıllarda kendini daha da hissettirmektedir. Bu durum ancak bilinçli üreticilik ve üretim desteklenerek, kaynaklar korunup çevresel bilinç oluşturularak üretim sürdürülebilir hale getirilerek çözülebilecektir, aksi takdirde arı kayıpları ve bal üretiminin düşmesi kaçınılmaz hale gelecektir.

Bilinçli üretici kavramının yanında bilinçli tüketici kavramının yerleşmesi, kaliteli bal, uygun ve değer fiyat, sorunsuz pazar ve sağlıklı yaşam olguları üzerinde oldukça etkilidir. Bu amaçla tüketicilerin daha da bilinçlendirilmesi gerekmektedir. İşletmeler tarafından üretilen balın kalitesi kontrol edilmeli, gıda kontrolleri artırılmalı, böylece tüketiciler taklit ve tağşişli bala karşı korunmalıdır.

Ana arıların iki yılda bir yenilenmesi, genç ve güçlü kolonilerle bal sezonuna girilmesini sağlamaktadır. Ancak ana arı yetiştiriciliği, teknik bir konu olması, belirli bir tecrübe ve bilgi birikimine gereksinim duyması sebebiyle zor bir uğraş olarak görülmektedir. Bu bağlamda il veya bölge içerisinde belirli ana arı yetiştirme merkezlerinin kurulması ve sayısının artırılması zorunluluktur. Böylece ana arı yetiştiremeyen üreticilerin ana arı ihtiyacı karşılanabilecektir. Bu durum doğrudan olmasa bile dolaylı olarak bal verimini artıracaktır.

Bal üretimi yanında arı sütü, polen, propolis, arı zehiri, balmumu, paket arı üretiminin ve ticaretinin yapılması, bal veriminde yaşanacak düşüşle oluşacak riskleri azaltmak ve üreticilerin zarara uğramalarını önlemek adına bir gerekliliktir.

Tüm sektörlerde olduğu gibi arıcılık faaliyeti içerisinde üretim ve pazarlama konusunda örgütlenme, büyük yararlar sağlayacak bir yapıdır. Gerek faaliyete has birlikler aracılığıyla, gerek oluşturulan tarımsal kalkınma kooperatifleri aracılığıyla, gerekse daha küçük işletmelerin bir araya gelmesiyle örgütlü üretim modeline geçiş son derece önemlidir.

Bu modele geçişle, hem bal üretiminde ve kalitesinde standardizasyon sağlanacak, hem de pazarda üreticiler güç kazanacaktır. Ayrıca küçük işletmelerin markalaşması yolunda da örgütlü üretim modeli üreticilere bir basamak olacaktır.

Özellikle perakende satışta karşılaşılan sorunlardan birisi de paketlemedir. Uygun paketleme balın daha sağlıklı bir şekilde tüketiciye ulaşmasını sağlayacaktır. Bu amaçla paketleme tesislerinin kurulması konusunda arıcılar, birlikler ve kooperatifler teşvik edilmelidir.

COVID-19 salgınının etkileri tüm dünya üzerinde karantina tedbirleriyle azaltılmaya çalışılırken özellikle yaban hayatı aktif olarak gelişmeye devam etmektedir. Yaban hayatı içerisinde yer alan arılar artan nüfusun gıda ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bal üretiminde direk olarak kullanılırken, tozlaşma kabiliyetleri nedeniyle de dolaylı olarak kullanılmakta ve dünya genelinde evcil çiftlik hayvanı olarak değerlendirilerek yetiştirilmektedir.

Dünya genelinde pandemi sürecinin ve buna bağlı gelişen karantina önlemlerinin arılar için son derece önemli olan besleme faaliyetlerinde yetersizliğe ve hasat sonrasında ortaya çıkabilecek lojistiğe bağlı pazar problemlerine neden olabileceği düşünülmektedir.

Türkiye’de ise pandemi sürecinin başından bu güne benzer endişeleri taşıyan arıcıların üretimde, pazara erişimde ve sonraki süreçte sorun yaşamadan arıcılık faaliyetlerine devam etmeleri amacıyla etkili politikalar uygulanırken, hızlı karar alma mekanizmalarının verimli bir şekilde işletilmesi ile üretimde sorun yaşanmaması amaçlanmaktadır.

Dünyada bal ve diğer arı ürünlerine talebin arttığı bu dönemde pazarda lider konumda olan diğer ülkelerin önüne geçmek amacıyla arıcılık faaliyetinde süreçten az etkilenen Türkiye’de bu durum fırsat olarak değerlendirilmelidir.

Türkiye’nin dünyadaki bal ihracatçısı ülkeler arasındaki gücünü artırabilmesi amacıyla uygulanacak politikalar önem kazanmaktadır. Üretim aşamasındaki birim maliyet fiyatlarının düşürülmesi, standardizasyonu sağlanmış üretim tipinin yerleşmesi, verim ve kaliteyi artıracaktır. Bu şekilde üretilen ürünler dış pazardaki talebin güçlenmesine yardımcı olacak, dış ticarete yönelik düzenlenecek politikalar ile birlikte bal ihracatı da artacaktır.

Ek Tablolar

Ek Tablo 1. Dünya Kovan Sayısı (Bin adet)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hindistan	11.600	11.800	12.004	12.482	12.788	13.048
Çin	8.900	8.950	8.998	9.023	9.029	9.049
Türkiye*	6.641	7.083	7.748	7.900	7.991	8.108
İran	6.644	6.996	6.418	6.686	6.700	6.601
Etiyopya	5.124	5.885	5.916	6.189	6.066	6.018
Rusya Fed.	3.284	3.341	3.474	3.425	3.317	3.182
Arjantin	3.000	2.980	2.957	3.024	3.014	3.020
Tanzanya	2.850	2.900	2.942	2.987	2.996	3.020
İspanya	2.444	2.557	2.730	2.835	2.905	2.966
ABD	2.640	2.740	2.660	2.775	2.683	2.803
Meksika	1.933	1.981	2.018	1.859	1.854	2.172
Kore Cumhuriyeti	1.757	1.953	1.963	2.155	2.247	2.166
Orta Afrika Cumhuriyeti	1.580	1.580	1.588	1.636	1.659	1.680
Romanya	1.254	1.354	1.351	1.393	1.437	1.602
Polonya	1.500	1.525	1.548	1.554	1.571	1.586
Yunanistan	1.457	1.529	1.449	1.489	1.557	1.556
Kenya	1.796	1.428	1.506	1.445	1.623	1.534
Angola	1.150	1.150	1.153	1.155	1.153	1.154
Brezilya	938	1.020	1.015	1.010	1.011	1.018
Sırbistan	653	677	792	792	849	914
Yeni Zelanda	452	507	576	684	820	880
Fransa	795	767	801	804	859	868
Macaristan	678	745	773	772	816	844
Mısır	965	930	880	841	821	796
Bulgaristan	542	577	588	747	754	766
Kanada	667	696	698	687	691	696
Tunus	590	589	615	658	665	683
Almanya	709	741	772	746	659	677
Çekya	533	588	577	662	638	632
Özbekistan	290	335	382	429	488	574

Uruguay	500	583	589	588	586	556
Suriye	545	508	476	543	529	526
Azerbaycan	238	243	251	260	272	501
Hırvatistan	547	560	565	496	406	489
Şili	485	315	399	452	449	447
Cezayir	400	400	409	415	410	412
Bosna-Hersek	393	392	393	410	405	403
Pakistan	386	388	389	399	396	397
Diğer	7.993	8.126	7.903	8.044	8.080	8.109
Dünya	84.855	87.421	88.043	90.232	90.998	92.292

Kaynak: FAO, 2020, *TUIK, 2020

Ek Tablo 2. Dünya Bal Üretimi (Ton)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Çin	450.300	462.028	473.000	555.000	543.000	446.900
Türkiye*	94.694	103.525	108.128	105.727	114.471	107.920
Arjantin	67.500	60.000	52.600	68.123	76.379	79.468
İran	74.600	77.800	72.803	67.783	71.187	77.567
Ukrayna	73.713	66.521	63.615	59.294	66.231	71.279
ABD	67.812	80.862	71.008	73.429	67.576	69.104
Hindistan	61.000	61.938	62.472	64.899	66.415	67.442
Rusya Fed.	68.446	74.868	67.736	69.764	65.167	65.006
Meksika	56.907	60.624	61.881	55.358	51.066	64.253
Etiyopya	48.941	50.000	59.161	47.706	50.000	50.000
Brezilya	35.365	38.481	37.859	39.677	41.696	42.346
Kanada	36.420	40.750	39.434	39.017	38.928	39.116
İspanya	30.613	32.174	33.441	31.018	29.393	36.394
Tanzanya	30.000	31.129	30.103	30.183	30.384	30.584
Romanya	26.678	18.040	27.893	21.202	30.177	29.162
Macaristan	18.500	24.400	30.700	24.000	32.000	27.963
Kore Cumhuriyeti	24.613	25.389	27.482	25.828	25.866	26.720
Polonya	15.498	12.836	18.969	18.893	17.089	23.472
Angola	23.300	23.440	23.413	23.384	23.397	23.411
Yunanistan	15.697	19.673	20.813	20.862	21.939	21.400
Kenya	8.250	29.742	34.759	25.573	18.089	20.525
Uruguay	19.800	19.600	19.104	19.632	19.849	20.422
Vietnam	12.883	14.218	15.478	16.530	18.755	20.415
Almanya	18.953	20.195	23.398	21.600	20.364	20.333
Yeni Zelanda	17.823	17.608	19.710	19.885	14.855	20.000
Fransa	11.771	9.867	15.960	11.235	14.242	17.489
Orta Afrika Cumhuriyeti	16.200	16.400	16.000	15.900	16.200	16.200
Özbekistan	7.198	8.751	10.156	12.050	11.738	12.578
Şili	11.000	10.978	11.271	11.367	12.000	12.000
Mali	27.769	12.478	7.109	10.739	15.000	11.964
Sırbistan	8.554	4.383	12.263	5.761	7.014	11.427

Avustralya	13.864	13.438	12.390	11.988	11.644	11.300
Bulgaristan	10.065	9.268	11.388	10.218	11.807	10.338
Tayvan	11.131	12.758	11.726	7.875	6.313	10.303
Tayland	8.500	8.824	9.310	9.518	9.812	10.110
Portekiz	9.346	10.452	12.623	14.246	10.778	10.030
İtalya	9.500	9.525	9.634	9.705	9.500	9.500
Birleşik Krallık	8.575	8.771	9.009	8.993	9.192	9.392
Diğer	170.330	162.008	180.225	178.708	179.702	190.842
Dünya	1.722.109	1.763.742	1.824.024	1.862.670	1.879.215	1.850.868

Kaynak: FAO, 2020, *TÜİK, 2020

Ek Tablo 3. Dünya Balmumu Üretimi (Ton)

Ülkeler	2.013	2.014	2.015	2.016	2.017	2.018
Hindistan	23.200	23.598	23.955	24.918	25.523	25.895
Etiyopya	5.000	5.305	5.497	5.525	5.623	5.721
Arjantin	4.809	4.880	4.922	4.884	4.902	4.921
Türkiye*	4.241	4.053	4.756	4.440	4.488	3.987
Kore Cumhuriyeti	3.063	3.905	3.925	3.631	3.449	3.315
Kenya	2.500	2.500	2.505	2.503	2.504	2.504
Angola	2.300	2.302	2.313	2.309	2.311	2.313
İspanya	1.712	1.688	1.652	1.635	1.519	1.904
Tanzanya	1.870	1.875	1.844	1.842	1.843	1.844
Brezilya	1.650	1.700	1.750	1.763	1.759	1.767
Meksika	2.010	1.862	1.439	1.844	1.618	1.684
ABD	1.611	1.612	1.610	1.613	1.613	1.612
Uganda	1.281	1.281	1.353	1.368	1.385	1.402
Uruguay	1.085	1.102	1.127	1.114	1.128	1.142
Dominik Cumhuriyeti	1.031	1.036	1.025	1.018	1.020	1.022
Orta Afrika Cumhuriyeti	781	777	810	821	832	842
Şili	611	610	611	612	614	615
Pakistan	463	465	467	484	480	472
Fransa	427	428	437	436	438	441
Madagaskar	405	406	411	413	414	415
Yunanistan	364	538	430	412	415	413
Senegal	310	317	345	344	353	362
Bulgaristan	312	313	323	321	322	324
Kamerun	298	298	301	302	303	304
Çekya	278	254	288	293	301	302
Yeni Zelanda	273	276	279	280	283	286
Portekiz	283	308	378	417	324	278
Avustralya	288	285	286	284	280	276
Jamaika	250	250	252	252	253	254
El Salvador	218	219	218	218	218	219
Burundi	175	176	186	190	194	198
Paraguay	158	159	161	161	162	163

Sierra Leone	137	139	143	146	148	151
Suriye	131	138	145	144	147	149
Mısır	147	115	110	105	110	115
Slovakya	113	114	118	121	115	115
Gine-Bissau	100	100	100	100	100	100
Ekvador	95	97	96	96	96	97
Diğer	898	915	888	889	886	883
Dünya	64.878	66.396	67.481	68.842	68.972	69.633

Kaynak: FAO, 2020, *TUIK, 2020

Ek Tablo 4. Dünya Bal İthalatı (Ton)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ABD	153.065	165.945	175.205	166.442	202.565	197.867
Almanya	92.632	83.256	87.068	82.430	83.416	82.483
Japonya	38.337	39.029	41.876	41.135	-	50.599
Birleşik Krallık	39.030	37.870	36.222	48.445	42.821	44.521
Fransa	28.774	34.276	32.932	35.520	35.493	37.678
İspanya	22.096	24.368	30.653	27.988	32.251	27.920
İtalya	18.493	21.174	23.595	22.568	23.602	27.875
Polonya	19.969	21.529	20.804	23.869	25.620	25.712
Belçika	26.009	27.923	32.147	26.571	25.925	24.912
Suudi Arabistan	17.395	21.244	15.115	13.322	16.417	16.970
Hollanda	14.193	14.040	13.960	16.736	15.927	15.791
Birleşik Arap Emirlikleri	4.460	5.785	6.950	8.356	10.583	9.114
Yunanistan	3.439	3.121	2.820	2.773	5.727	8.274
İsviçre	8.169	7.686	8.169	7.865	8.163	8.229
Avusturya	8.634	7.586	7.099	7.092	8.139	7.081
Avustralya	2.876	7.717	11.161	9.927	8.621	6.873
Portekiz	1.897	2.667	3.673	5.486	7.457	6.552
Danimarka	4.924	5.699	6.376	6.103	6.218	5.721
İrlanda	3.681	4.106	4.554	4.117	4.870	5.408
İsveç	4.772	4.388	4.156	4.834	4.797	4.896
Güney Afrika	2.373	2.306	2.627	3.986	4.206	4.407
Çin	4.857	5.792	6.517	6.032	5.682	3.824
Malezya	1.784	3.157	4.913	3.668	3.253	3.437
Romanya	2.967	2.577	2.450	3.388	3.630	3.275
Diğer Asya Ülkeleri	3.254	4.837	4.711	5.531	5.657	3.274
Fas	1.607	2.299	1.524	2.670	2.075	3.264
Singapur	2.625	2.594	3.153	3.284	3.400	3.220
Çekya	2.237	2.845	3.178	1.894	3.235	2.801
Umman	1.762	1.638	1.867	1.861	2.466	2.432
Endonezya	2.177	2.243	1.871	1.636	1.500	2.026
Hırvatistan	330	544	962	1.582	-	1.972

Finlandiya	1.496	1.579	1.688	1.821	2.112	1.889
Kuveyt	1.316	1.490	1.325	1.455	1.784	1.762
Norveç	1.024	1.363	1.312	1.268	1.189	1.642
Bulgaristan	1.866	1.146	1.403	2.010	2.278	1.641
İsrail	637	1.240	810	1.538	2.127	1.496
Tayland	7.345	12.522	11.798	1.641	2.261	1.452
Diğer	22.000	24.627	25.584	20.964	27.615	20.341
Dünya	574.503	614.209	642.231	627.806	643.084	678.634

Kaynak: UN Comtrade 2020

Ek Tablo 5. Dünya Bal İhracat (Ton)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Çin	124.901	129.824	144.756	128.330	129.274	123.477
Arjantin	65.180	54.500	45.659	81.183	70.321	68.692
Hindistan	30.099	26.976	40.829	35.793	52.980	58.231
Meksika	33.458	34.026	36.339	12.052	27.176	52.688
Ukrayna	21.674	36.336	36.013	56.968	67.907	49.366
Brezilya	16.181	25.317	22.206	24.203	27.053	28.524
Almanya	23.662	24.730	26.146	25.862	25.584	23.935
İspanya	21.284	26.111	30.045	26.667	24.833	23.090
Macaristan	19.426	17.193	17.570	18.553	23.908	22.018
Belçika	22.020	20.734	25.154	20.660	19.723	19.840
Kanada	12.266	9.456	11.979	17.955	19.462	18.837
Polonya	11.206	13.719	10.498	13.731	15.240	14.646
Vietnam	27.254	36.095	25.223	17.250	14.210	13.631
Romanya	12.649	11.116	10.863	10.371	12.249	11.326
Bulgaristan	12.649	10.133	9.785	9.001	13.302	10.719
Tayland	11.600	17.779	19.631	8.769	12.879	10.277
Şili	8.195	7.034	9.888	7.136	5.211	8.432
Yeni Zelanda	8.757	8.647	9.443	7.803	9.636	8.033
ABD	6.210	6.114	6.469	7.405	7.734	7.863
Fransa	4.736	4.794	5.113	5.079	5.053	6.624
Türkiye*	3.564	4.969	7.192	3.623	6.448	6.413
Uruguay	12.352	10.683	12.103	7.716	9.167	5.739
İtalya	11.507	8.093	8.883	7.284	6.765	5.335
Portekiz	1.780	2.463	2.573	5.693	7.161	5.110
Moldova Cumhuriyeti	1.002	2.696	2.867	3.160	5.011	4.124
Avustralya	5.374	4.410	5.243	4.457	3.797	3.864
Yunanistan	1.744	1.546	2.129	1.537	3.176	3.682
Birleşik Krallık	2.362	2.336	1.799	2.734	2.595	3.268
Danimarka	2.578	2.754	3.044	3.077	3.405	3.179
Suudi Arabistan	4.803	4.820	2.624	3.293	4.857	2.764

Sırbistan	3.368	1.804	2.045	2.145	2.538	2.744
Hollanda	2.326	1.146	1.450	1.556	1.536	2.641
Mısır	1.202	2.179	1.385	2.224	2.082	2.563
Diğer Asya Ülkeleri	2.431	3.461	5.087	2.610	2.943	2.528
Myanmar	1.214	2.564	2.041	1.887	3.037	2.383
Avusturya	2.633	2.185	3.046	2.213	2.199	2.059
Rusya Federasyonu	493	1.163	3.556	2.291	1.896	1.958
Diğer	24.377	26.971	23.277	19.171	18.109	16.617
Dünya	578.516	606.879	633.953	611.441	670.459	657.221

Kaynak: UN Comtrade 2020, *TUİK, 2020

Ek Tablo 6. Dünya Balmumu İthalatı (Ton)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Fransa	2.766	4.520	6.316	6.679	6.548	6.733
ABD	3.462	3.929	4.313	3.820	4.134	4.468
Almanya	3.337	3.496	3.775	3.393	3.794	3.948
Hindistan	1.498	823	1.217	1.840	2.242	3.876
İspanya	668	686	1.155	1.028	686	965
Japonya	803	838	801	715	798	889
Cezayir	-	-	-	-	-	693
Yunanistan	470	697	656	619	685	662
İtalya	513	698	714	637	733	598
Birleşik Krallık	591	704	724	704	540	550
Polonya	224	301	377	503	556	529
Kanada	741	483	543	381	350	427
Avustralya	268	468	345	350	332	416
Türkiye*	241	427	188	109	196	405
Kore Cumhuriyeti	196	283	308	320	343	402
Belçika	166	252	340	217	785	358
Hollanda	-	33	89	84	107	282
Tunus	-	-	-	-	-	224
Çin	127	116	129	117	178	191
Meksika	741	159	209	295	154	182
Tayland	158	154	176	174	77	181
Sırbistan	261	274	287	220	173	161
Çekya	41	42	41	27	118	111
İsviçre	117	110	112	109	132	100
Avusturya	24	30	42	33	192	94
Suudi Arabistan	56	18	33	27	25	85
Slovakya	74	90	83	103	81	82
Nepal	22	-	-	-	-	69
Romanya	141	1.387	1.536	233	68	67
Rusya Federasyonu	86	134	1	15	12	65

Finlandiya	51	49	49	48	64	60
Bulgaristan	24	112	125	183	145	60
Suriye	151	32	30	59	60	57
Kazakistan	-	8	-	15	-	54
Güney Afrika	37	64	37	43	36	50
Vietnam		39	46	13	29	49
Portekiz	62	40	76	18	27	46
İran	1.012	151		116	70	42
Diğer	4.098	8.152	5.042	1.809	1.249	967
Dünya	23.227	29.799	29.915	25.056	25.719	29.198

Kaynak: FAO 2020, *TÜİK, 2020

Ek Tablo 7. Dünya Balmumu İhracat (Ton)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Çin	8.929	10.803	10.356	9.167	9.170	9.695
ABD	1.970	2.159	2.035	2.521	3.604	2.742
Almanya	1.233	1.418	1.229	1.343	1.657	1.805
Vietnam		586	973	1.078	1.028	1.506
Fransa	594	813	713	532	499	567
Hollanda	110	36	118	139	510	468
Kanada	536	458	609	474	442	408
Etiyopya	341	443	416	217	348	402
Belçika	102	120	327	261	677	375
Orta Afrika Cumhuriyeti	34	550	420	325	18	330
Ukrayna	-		118	335	355	313
İspanya	156	129	254	205	287	223
İtalya	66	71	118	108	93	205
Kamerun	163					203
Birleşik Krallık	181	164	182	169	211	179
Danimarka	62	17	32	29	46	151
Kenya	85	58	136	134	195	137
Tayland	135	125	126	87	97	121
Japonya	125	136	106	100	110	113
Tayvan	62	99	82	45	36	102
Bulgaristan	19	52	50	102	140	98
Yunanistan	106	226	122	201	158	95
Rusya Federasyonu	2	1	6	142	156	93
Gine	34	52	30	37	84	83
Hindistan	62	86	45	29	69	77
Burkina Faso	14	30	16	50	107	76
Malezya	30.647	39.866	12.555	2.016	305	72
Madagaskar	32	35	-	19	42	66
Bangladeş						61

Mali	116	92	54			61
Çekya	1	2	1	-	65	57
Mısır	81	57	29	28	112	55
Nijerya		25	10	12	65	54
Senegal	-	21	2	12	3	46
Polonya	12	5	46	35	61	43
Portekiz	-	5	3	4	1	37
Brezilya	55	40	40	41	46	34
Güney Afrika	402	1.177	7	10	22	33
Diğer	1.225	479	509	411	425	265
Dünya	47.692	60.436	31.875	20.418	21.244	21.451

Kaynak: FAO 2020

Ek Tablo 8. Türkiye’de Yıllara Göre Arıcılık Durumu

Yıl	Arıcılık Yapan Köy Sayısı (Adet)	Arıcılık Yapan İşletme Sayısı (Adet)	Yeni Kovan Sayısı (Adet)	Eski Kovan Sayısı (Adet)	Toplam Kovan Sayısı (Adet)	Bal Üretimi (Ton)	Balmumu Üretimi (Ton)	Verim* (kg)
1991	21.540	-	3.161.583	266.859	3.428.442	54.655	2.863	15,9
1992	21.931	-	3.289.672	250.656	3.540.328	60.318	2.916	17,0
1993	21.975	-	3.450.755	234.692	3.685.447	59.207	3.110	16,1
1994	22.050	-	3.567.352	219.236	3.786.588	54.908	3.353	14,5
1995	21.987	-	3.701.444	214.594	3.916.038	68.620	3.735	17,5
1996	22.329	-	3.747.578	217.140	3.964.718	62.950	3.235	15,9
1997	22.145	-	3.798.200	204.102	4.002.302	63.319	3.751	15,8
1998	22.302	-	4.005.369	193.982	4.199.351	67.490	3.324	16,1
1999	22.447	-	4.135.781	185.915	4.321.696	67.259	4.073	15,6
2000	22.571	-	4.067.514	199.609	4.267.123	61.091	4.527	14,3
2001	22.606	-	3.931.301	184.052	4.115.353	60.190	3.174	14,6
2002	22.423	-	3.980.660	180.232	4.160.892	74.554	3.448	17,9
2003	22.110	-	4.098.315	190.538	4.288.853	69.540	3.130	16,2
2004	22.133	-	4.237.065	162.660	4.399.725	73.929	3.471	16,8
2005	22.550	-	4.432.954	157.059	4.590.013	82.336	4.178	17,9
2006	22.305	-	4.704.733	146.950	4.851.683	83.842	3.484	17,3
2007	21.560	-	4.690.278	135.318	4.825.596	73.935	3.837	15,3
2008	21.093	-	4.750.998	137.963	4.888.961	81.364	4.539	16,6
2009	21.469	-	5.210.481	128.743	5.339.224	82.003	4.385	15,4
2010	20.845	-	5.465.669	137.000	5.602.669	81.115	4.148	14,5
2011	21.131	-	5.862.312	149.020	6.011.332	94.245	4.235	15,7
2012	21.307	-	6.191.232	156.777	6.348.009	89.162	4.222	14,0

2013	-	79.934	6.458.083	183.265	6.641.348	94.694	4.241	14,3
2014	-	81.108	6.888.907	193.825	7.082.732	103.525	4.053	14,6
2015	-	83.467	7.525.652	222.635	7.748.287	108.128	4.756	14,0
2016	-	84.047	7.679.482	220.882	7.900.364	105.727	4.440	13,4
2017	-	83.210	7.796.666	194.406	7.991.072	114.471	4.488	14,3
2018	-	81.830	7.904.502	203.922	8.108.424	107.920	3.987	13,3
2019	-	80.675	7.929.368	198.992	8.128.360	109.330	3.971	13,5

Kaynak: TÜİK, 2020, * TEPGE hesaplamaları

Ek Tablo 9. 2019 Yılı Türkiye’de İllere Göre Arıcılık Durumu

İl Adı	Arıcılık yapan işletme sayısı (adet)	Yeni kovan sayısı	Eski kovan	Toplam kovan	Bal üretimi (ton)	Balmumu üretimi (ton)	Verim* (kg)
Adana-1	2.279	466.382	3.556	469.938	11.077	508,0	23,6
Adıyaman-2	936	70.182	968	71.150	688	28,9	9,7
Afyonkarahisar	328	49.734	-	49.734	899	22,6	18,1
Aksaray-68	218	10.211	166	10.377	149	2,5	14,3
Amasya-5	316	25.354	503	25.857	399	24,8	15,4
Ankara-6	1.209	74.015	1.782	75.797	497	24,0	6,6
Antalya-7	2.330	217.138	567	217.705	2.084	108,2	9,6
Ardahan-75	483	36.958	-	36.958	298	3,7	8,1
Artvin-8	1.505	104.654	4.584	109.238	1.038	53,4	9,5
Aydın-9	1.779	274.183	643	274.826	3.693	114,9	13,4
Ağrı-4	274	23.756	-	23.756	284	6,3	12,0
Balıkesir-10	1.580	169.647	785	170.432	2.480	61,6	14,6
Bartın-74	1.715	32.180	161	32.341	420	16,2	13,0
Batman-72	393	51.581	940	52.521	606	9,5	11,5
Bayburt-69	658	81.796	150	81.946	408	49,7	5,0
Bilecik-11	154	10.834	40	10.874	119	3,4	11,0
Bingöl-12	715	130.045	1.745	131.790	1.531	32,4	11,6
Bitlis-13	761	127.754	41.134	168.888	2.125	115,1	12,6
Bolu-14	383	19.040	119	19.159	119	6,2	6,2
Burdur-15	496	40.652	283	40.935	463	44,9	11,3
Bursa-16	1.499	89.359	1.620	90.979	926	35,2	10,2
Denizli-20	847	94.352	145	94.497	703	44,1	7,4
Diyarbakır-21	600	107.324	2.300	109.624	1.365	31,4	12,5
Düzce-81	711	59.911	-	59.911	552	22,1	9,2
Edirne-22	748	57.512	1.696	59.208	871	16,4	14,7
Elazığ-23	791	73.234	85	73.319	517	35,3	7,0

Erzincan-24	1.004	97.427	601	98.028	1.480	36,5	15,1
Erzurum-25	2.041	137.586	4.499	142.085	1.207	62,0	8,5
Eskişehir-26	290	20.590	289	20.879	145	6,6	6,9
Gaziantep-27	343	21.007	6.452	27.459	137	3,4	5,0
Giresun-28	1.731	115.842	155	115.997	958	82,4	8,3
Gümüşhane-29	429	40.294	378	40.672	401	21,5	9,9
Hakkâri-30	1.111	91.391	5.215	96.606	1.088	60,5	11,3
Hatay-31	665	95.463	901	96.364	855	45,8	8,9
Isparta-32	371	31.006	544	31.550	240	14,0	7,6
İğdır-76	241	16.181	-	16.181	168	8,8	10,4
Kahramanmaraş-32	888	107.104	2.392	109.496	1.145	82,6	10,5
Karabük-78	438	18.699	67	18.766	104	3,2	5,6
Karaman-70	780	64.425	1.450	65.875	530	18,2	8,0
Kars-36	682	90.969	-	90.969	1.819	33,9	20,0
Kastamonu-37	1.585	80.589	7.766	88.355	533	21,6	6,0

Ek Tablo 9 (devam). 2019 Yılı Türkiye’de İllere Göre Arıcılık Durumu

İl Adı	Arıcılık yapan işletme sayısı (adet)	Yeni kovan sayısı	Eski kovan	Toplam kovan	Bal üretimi (ton)	Balmumu üretimi (ton)	Verim* (kg)
Kayseri-38	638	49.414	1.042	50.456	470	21,4	9,3
Kilis-79	95	4.138	1.898	6.036	36	1,9	6,0
Kocaeli-41	763	68.419	474	68.893	656	32,7	9,5
Konya-42	1.029	103.874	1.794	105.668	1.005	39,2	9,5
Kütahya-43	563	26.281	1.028	27.309	271	9,6	9,9
Kırklareli-39	775	47.828	6.449	54.277	651	16,5	12,0
Kırıkkale-71	192	12.139	900	13.039	94	4,7	7,2
Kırşehir-40	122	8.092	63	8.155	84	2,1	10,3
Malatya-44	1.176	91.261	2.310	93.571	529	42,6	5,7
Manisa-45	1.550	79.943	1.235	81.178	966	26,6	11,9
Mardin-47	362	63.184	634	63.818	263	22,3	4,1
Mersin-33	2.270	282.141	608	282.749	2.352	66,9	8,3
Muğla-48	4.745	915.393	2.723	918.116	14.688	346,6	16,0
Muş-49	333	51.976	1.030	53.006	704	23,3	13,3
Nevşehir-50	574	12.562	433	12.995	72	3,5	5,5
Niğde-51	471	40.897	103	41.000	551	17,2	13,5
Ordu-52	2.636	573.268	90	573.358	17.057	119,9	29,7
Osmaniye-80	568	62.741	98	62.839	831	20,4	13,2
Rize-53	2.427	116.520	2.443	118.963	1.191	39,4	10,0
Sakarya-54	900	68.076	2.656	70.732	636	16,7	9,0
Samsun-55	1.380	76.214	286	76.500	906	21,0	11,8
Siirt-56	915	114.019	44.751	158.770	663	32,5	4,2
Sinop-57	815	25.410	396	25.806	198	7,1	7,7
Sivas-58	2.985	242.728	945	243.673	5.029	419,0	20,6
Tekirdağ-59	947	60.125	945	61.070	725	11,9	11,9

Tokat-60	549	41.556	350	41.906	509	28,6	12,1
Trabzon-61	2.170	172.555	230	172.785	983	70,4	5,7
Tunceli-62	398	67.033	116	67.149	391	19,1	5,8
Uşak-64	152	7.834	1.250	9.084	128	2,6	14,1
Van-65	705	127.687	15.517	143.204	1.869	113,4	13,1
Yalova-77	267	30.397	226	30.623	263	13,8	8,6
Yozgat-66	413	28.647	723	29.370	315	59,6	10,7
Zonguldak-67	1.514	60.840	99	60.939	412	16,9	6,8
Çanakkale-17	1.546	80.989	1.877	82.866	1.897	81,0	22,9
Çankırı-18	1.570	52.144	446	52.590	306	24,6	5,8
Çorum-19	1.019	33.468	1.106	34.574	407	13,1	11,8
İstanbul-34	1.449	74.342	447	74.789	706	29,2	9,4
İzmir-35	2.113	243.926	593	244.519	3.007	143,0	12,3
Şanlıurfa-63	506	116.429	1.662	118.091	1.931	19,5	16,4
Şırnak-73	766	68.517	4.335	72.852	455	49,5	6,2

Kaynak: TÜİK, 2020 * TEPGE hesaplamaları

Ek Tablo 10. Türkiye Tüketici Bal Fiyatları (TL/kg)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ortalama
2010	20,95	20,94	20,99	21,00	21,08	20,70	20,92	20,84	20,70	20,79	21,13	21,52	20,96
2011	21,91	22,73	22,86	22,11	21,94	21,91	21,65	21,78	22,02	21,73	22,13	22,23	22,08
2012	23,18	23,96	24,03	24,35	26,29	26,49	26,46	26,59	26,59	26,64	26,66	26,61	25,65
2013	27,36	27,70	27,53	26,93	27,35	27,50	27,35	27,50	27,60	27,70	27,87	28,42	27,57
2014	29,12	29,30	29,71	29,97	29,70	29,65	29,75	29,93	30,12	31,08	32,62	33,02	30,33
2015	33,12	33,22	33,51	33,75	33,69	33,39	33,70	33,61	34,13	34,40	34,51	34,72	33,81
2016	35,11	35,97	36,94	36,61	36,98	36,67	37,08	36,99	36,64	36,54	36,41	36,55	36,54
2017	36,06	35,77	36,05	36,20	36,16	35,93	36,60	36,54	36,98	37,99	39,82	39,64	36,98
2018	37,69	37,98	37,64	38,17	37,83	37,84	38,37	37,94	37,94	41,46	42,64	43,00	39,04
2019	36,08	35,96	36,26	36,26	36,37	36,68	36,65	36,60	36,54	37,32	37,90	38,49	36,76

Kaynak: TÜİK, 2020

Ek Tablo 11. Türkiye Üretici Bal Fiyatları (TL/kg)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ortalama
2010	15,96	15,81	15,67	15,93	15,61	15,45	15,41	15,41	15,98	16,19	16,19	16,27	15,82
2011	18,07	18,00	17,68	17,68	17,84	17,91	17,98	18,48	18,70	18,89	19,17	18,96	18,28
2012	19,35	19,28	19,66	19,67	19,80	19,85	19,88	20,22	20,66	21,10	21,13	21,10	20,14
2013	19,50	19,57	19,52	19,52	19,40	19,04	19,03	19,31	19,53	19,73	19,65	19,80	19,47
2014	20,71	20,84	20,85	21,01	20,99	21,07	21,24	21,63	22,06	22,34	22,64	22,67	21,50
2015	22,59	22,67	22,80	22,93	22,95	23,12	23,26	23,48	23,76	24,06	24,12	24,24	23,33
2016	25,26	25,18	25,14	25,23	25,13	25,30	25,89	26,22	25,89	26,39	26,48	26,62	25,73
2017	26,92	27,03	26,88	27,07	27,38	27,49	28,30	29,03	29,38	30,36	30,56	30,77	28,43
2018	30,83	30,78	31,02	31,13	31,27	31,26	31,13	31,69	32,84	34,44	35,14	35,15	32,22
2019	36,28	36,35	36,36	36,40	36,47	36,88	37,18	37,69	38,69	39,48	39,60	39,02	37,53

Kaynak: TÜİK, 2020

Ek Tablo 12. 2019 yılı Türkiye’de Bölgelere Göre Arıcılık Durumu

Düzeyl Adı	Toplam kovan	Bal üretimi (ton)	Balmumu üretimi (ton)
Kuzeydoğu Anadolu	489.923	5.664	200,9
Ortadoğu Anadolu	827.533	8.754	441,8
Güneydoğu Anadolu	680.321	6.144	199,0
İstanbul	74.789	706	29,2
Batı Marmara	427.853	6.624	187,4
Ege	1.699.263	24.355	710,0
Doğu Marmara	372.050	3.416	136,7
Batı Anadolu	247.340	2.033	81,3
Akdeniz	1.311.576	19.047	890,8
Orta Anadolu	409.065	6.764	530,2
Batı Karadeniz	457.634	4.195	177,0
Doğu Karadeniz	1.131.013	21.628	386,9

Kaynak: TÜİK, 2020

Ek Tablo 13. Türkiye Yıllara Göre Petek Bal İhracatı (Ton)

Ülkeler	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Almanya	308,7	335,8	491,2	327,8	431,1	620,9
ABD	68,9	76,1	81,6	205,8	314,5	425,3
Suudi Arabistan	136,4	81,0	207,3	214,6	214,6	312,1
Belçika	0,0	0,0	0,0	86,4	43,2	101,2
BAE	0,9	2,7	20,8	22,0	7,5	44,2
Kuveyt	0,0	0,3	1,7	11,8	28,7	42,9
Umman	0,0	0,0	2,0	0,0	9,4	36,7
İspanya	0,0	0,0	19,0	47,8	86,6	26,6
Slovenya	0,0	0,0	0,0	0,0	42,5	22,1
Kanada	0,0	4,5	0,0	7,2	15,1	19,0
Katar	0,4	1,4	0,9	9,9	8,1	11,0
Ürdün	37,3	12,0	0,0	6,4	6,6	6,9
Avusturya	3,6	0,0	15,8	0,0	0,0	5,4
Azerbaycan	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3	4,6
Hong Kong	1,5	0,0	0,0	7,0	0,0	2,5
Japonya	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,3
Fransa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,2
Çin	0,3	4,0	3,7	1,4	0,0	2,0
Avustralya	0,0	0,0	0,0	0,0	2,7	1,9
İsveç	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,8
Kosova	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6
Malezya	0,0	0,0	0,0	0,0	4,2	1,0
Birleşik Krallık	0,0	0,0	0,0	1,2	0,9	0,9
Fas	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6
Libya	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6
Bahreyn	0,0	0,0	0,6	0,0	0,2	0,5
Afganistan	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
Genel Toplam	566,7	528,4	849,5	952,8	1.220,5	1.696,8

Kaynak: TÜİK, 2020

Ek Tablo 14. Türkiye Yıllara Göre Süzme Bal İhracatı (Ton)

Ülkeler	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Almanya	1.138	868	831	1.871	2.114	1.584
ABD	2.353	5.021	1.250	2.680	1.584	346
Suudi Arabistan	64	9	73	55	120	265
Avusturya	123	124	-	124	142	224
Kuveyt	24	22	1	10	57	154
Fransa	103	182	198	122	42	140
Bulgaristan	-	-	-	-	-	135
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	87	64	101	90	165	122
İspanya	-	80	20	60	293	116
Çin	43	58	34	32	7	103
Umman	-	-	4	2	123	91
Hollanda	6	1	19	17	17	70
Slovenya	-	-	-	20	-	65
Belçika	148	2	20	42	17	50
Katar	1	4	2	39	46	48
Kosova	-	-	-	17	28	47
Libya	5	-	-	2	17	44
Slovakya	4	-	-	-	69	30
BAE	9	4	6	2	32	29
Azerbaycan	23	22	5	10	16	27
Ürdün	-	9	1	1	3	22
Irak	14	3	5	8	28	18
İsveç	-	2	2	3	2	15
Bosna-Hersek	-	-	-	-	-	13
Malezya	1	19	19	10	2	13
Mısır	-	-	-	-	1	10
Kanada	239	122	32	48	101	9
Yunanistan	-	-	-	-	10	8
Japonya	3	1	1	1	1	7
Suriye	-	-	-	14	20	6
Tayvan	-	2	1	1	-	5
Somali	-	0	-	0	2	5
Hong Kong	1	-	-	1	1	5
Birleşik Krallık	-	3	-	-	2	4
Singapur	2	2	2	2	5	4
Ekvator Ginesi	0	0	-	-	1	3
Afganistan	3	-	-	3	-	3
Lübnan	-	-	-	3	0	2
Moğolistan	-	-	-	1	-	2
Genel Toplam	4.403	6.664	2.773	5.495	5.193	3.846

Kaynak: TÜİK, 2020

Kaynaklar

Burucu, V. ve Gülse Bal, H.S., 2018. Arıcılık İşletmelerinin Pazarlama Olanakları: Kastamonu İli Azdavay İlçesi Örneği, Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi (2018) 4(1): 23-35, Ankara.

Burucu., 2017. Kastamonu İli Azdavay İlçesinde Arıcılık Faaliyetleri ve Bal Üretimi. (Yüksek Lisans Tezi), G.O. P.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 82 sayfa, Tokat.

Burucu, V. ve Gülse Bal, H.S., 2017. Türkiye’de Arıcılığın Mevcut Durumu ve Bal Üretim Öngörüsü. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi (2017) 3(1): 28-37, Ankara.

Erkan, C. ve Aşkın, Y., 2001. Van İli Bahçesaray İlçesinde Arıcılığın Yapısı ve Arıcılık Faaliyetleri. Yüzüncü Yıl Üniv. Zir Fak Tarım Bil. Derg. (J. Agric. Sci.), 2001, 11(1):19-28, Van.

FAO, 2020. Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO <http://www.fao.org/faostat/en/#data>, Erişim: 10.09.2020

TOB, 2016. Arı Yetiştiriciliği. Tarım ve Orman Bakanlığı, TOB [http://www.tarim.gov.tr/HAYGEM/Belgeler/Hayvancılık/KüçükEvcilYetiştiriciliği/Arıcılık/Arı Yetiştiriciliği.docx](http://www.tarim.gov.tr/HAYGEM/Belgeler/Hayvancılık/KucukEvcilYetistiriciligi/Arıcılık/ArıYetiştiriciligi.docx), Erişim: 05.09.2020.

Öztürk, F.G., 2013. Ordu İli Arıcılık Sektörünün Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Araştırma (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, 50 sayfa, Erzurum.

TEPGE, 2020. Arıcılık Tarım Ürünleri Piyasaları Raporu 2020-2. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü, TEPGE <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/>

TKDK, 2016. Arıcılık Sektör Toplantısı Sonuç Raporu 2016. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, TKDK <https://www.tkd.gov.tr/Content/File/Yayin/Rapor/Arıcılıkv2.pdf>, Erişim: 01.09.2020.

TÜİK, 2020. Türkiye İstatistik Kurumu, TÜİK <http://www.tuik.gov.tr>, Erişim: 11.09.2020.

TÜİK, 2016. Türkiye İstatistik Kurumu Hayvansal Üretim İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr> Erişim:11.09.2020.

UN Comtrade, 2020. United Nations Comtrade Database, UN Comtrade, <https://comtrade.un.org/>, Erişim: 01.09.2020.

TEPGE YAYIN NO: 318
ISBN: 978-605-7599-45-2

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

2020

İletişim:
Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı, 06800,
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833
Faks: 0312 287 5854

TEPGE'nin izni olmaksızın basılamaz, basılı veya elektronik materyal olarak çoğaltılamaz ve/veya dağıtılamaz.
Kaynak gösterilmek şartı ile alıntı yapılabilir.
Yayın içerisindeki her türlü yorum ve değerlendirmeler yazara aittir ve Tarım ve Orman Bakanlığı ve
TEPGE'nin görüşlerini yansıtmaz.